

TVÅ SIDOR AV DREVET

En granskning av medierapporteringen och det
redaktionella arbetet kring
drevet mot Wanja Lundby-Wedin

Magnus Carlsson, Fanny Gustavsson, Joanna Wahlsten

Göteborgs Universitet –
Institutionen för journalistik, medier och kommunikation
Journalistprogrammet, journalistikgranskning
HT-09

Handledare: Britt Börjesson

Foto: Tomas Oneborg/SvD

T

idningarnas ekonomiska situation må vara trängd och deras framtid oklar. Men en sak är säker och det är att medias inflytande på medborgarna är enormt. Diskussionen mellan medborgare och politiker går mer och mer genom media. Hur tidningar, radio och tv resonerar kring vinklar, nyhetsvärdering och vad som ges störst utrymme kommer alltså påverka den enskilde medborgarens inställning till den svenska politiken och samhället i stort.

Samtidigt som mediernas kritiska granskning är en förutsättning för det demokratiska samhället, kan också en alltför kritisk och intensiv bevakning med hårda vinklar bidra till ett större politikerförakt. En granskning som alltför mycket går över till kritik kan alltså istället skapa en klyfta mellan de förtroendevalda och väljarna¹.

Utifrån detta perspektiv är en granskning av mediedrev viktig och intressant. Hur ser det ut i tidningarna när man granskar makthavare?

Vår fallstudie handlar om AMF-skandalen och dess huvudperson, till lika LO:s ordförande, Wanja Lundby-Wedin. När det avslöjades att AMF:s chefer fått skyhöga bonusar och pensioner hamnade hon snabbt i blickfånget eftersom hon å ena sidan godkände detta, å andra sidan skulle företräda sina fackmedlemmar – som i sin tur tillhör en aning mer lågavlönad kategori.

Vi delade upp det i tre frågeställningar. Först av allt: Vad är det för bild som förmedlas till läsarna? Här ville vi bland annat söka svar på hur mycket fokus som lades på LO-basen och om hon framställdes i ett privat- eller yrkessammanhang. Efter att ha tagit del av tidigare forskning kring mediedrev hade vi ett antagande om att dreven tenderar att gå över gränsen och istället för att fokusera på det som faktiskt hänt, utvecklas till ett drev kring huvudpersonens privatliv. En andra frågeställning blev därefter om det gick att se någon skillnad i bevakningen mellan morgon- och kvällspress. Även här fanns ett antagande om att kvällstidningarna drar på längre och större.

Vi ville också ta en närmare titt på hur journalisterna själva arbetar och resonerar kring det här. Vad tänker journalisterna själva om att deras texter tillsammans bildar ett drev? Hur resonerar man kring gränsdragningen mellan privatpersonen Wanja och yrkeskvinnan Lundby-Wedin? Det är också intressant för oss som blivande journalister. Var sätter vi själva gränsen för en kritisk granskning och hur långt man får gå? Det är ett par viktiga frågor att ställa till sig själv redan innan vi är klara och ute i arbetslivet.

Mycket nöje!

INNEHÅLL

Inledning	2
Bakgrund: detta har hänt	4
Vad är ett drev?	6
Därför är våra frågeställningar viktiga	7
Det perfekta drevet	8
Vi har läst det förut	10
Thompsons skandalmodell applicerat på AMF-skandalen	12
Så såg det ut för läsarna	14
En likriktad bevakning	14
Forskarens kommentar	16
När det privata blir offentligt	17
Var går gränsen?	19
I drevets mittpunkt	20
Att arbeta under ett drev	26
”Allting handlar om pappersvändande”	29
Olika ledarstilar ger skillnad i tidningen	30
Under ett drev: att tänka efter före	30
Vad får plats?	31
Den ständiga jakten på citat	30
”Historiskt klantigt”	34
Drev slutar ofta med avgång	36
”Nu jävlar avgår hon”	38
Strategin viktig när man hanterar en kris	39
Till sist	40
<i>Fotnotsreferenser</i>	42

REDAKTIONEN

**Institutionen för journalistik,
medier och kommunikation
Göteborgs universitet
HT-09**

Handledare: Britt Börjesson

Joanna Wahlsten

0736-10 42 04

joanna.wahlsten@gmail.com

Magnus Carlsson

0702-99 77 01

guskmagn87@student.gu.se

Fanny Gustavsson

0704-09 96 85

f.gustavsson@hotmail.com

Bakgrund: det

14 MARS avslöjar Dagens Industri att AMF:s chefer tillsammans fick ut 17 miljoner i bonus trots att bolaget tagit tillbaka åtta procent av spararnas pengar, och att LO hade varit med och godkänt detta.

17 MARS får Ingvar Skeberg, vice vd på AMF, sparken då det uppdragats att han flyttat sina pengar när pensionsbolaget tvingades göra återtag och därmed räddade 160 000 kronor. Hans fallskärm var på fem miljoner.

18 MARS avslöjas det att AMF:s förra vd Christer Elmehagen flyttade 30 miljoner innan bolaget började skära ner.

21 MARS avslöjar SvD att AMF:s förre vd Christer Elmehagen får 104 miljoner kronor i pension för 10 års jobb. En av dem som var med och fattade beslutet angående hans pension var LO:s ordförande Wanja Lundby-Wedin.

23 MARS avslöjas det att LO-basen även har godkänt ett pensionsavtal för AFA Försäkrings förra vd Torgny Wännström. Värde: cirka 36 miljoner.

24 MARS bryter Wanja Lundby-Wedin tystnaden och uppger att hon känner sig lurad. ”Det ser ut som att vi inte haft någon koll”, säger hon. Uttalandet får hård kritik eftersom uppgifterna om Christer Elmehagens pension fanns redovisade i årsredovisningar som styrelsen har undertecknat. Externa revisorer tillsätts för att granska vad som egentligen hänt.

24-27 MARS gör flera medier sammanställningar över Wanja Lundby-Wedins styrelseuppdrag och det visar sig att hon sammanlagt sitter i totalt 24 stycken.

29 MARS lämnar revisorerna en rapport. Skebergs och Elmehagens flytt av pensionspengarna var ett brott mot den lojalitetsplikt höga chefer har. Enligt Wanja Lundby-Wedin bör Christer Elmehagen betala tillbaka 20 miljoner kronor, dels

Våren 2009 var en händelserik period i Wanja Lundby-Wedins liv. Bevakningen av AMF-skandalen riktades snabbt mot henne och hon fick stå till svars för mycket. I sin roll som LO-ordförande ansågs det mycket klandervärt att hon hade godkänt stora bonusar.

Foto: Tomas Oneborg/SvD

här har hänt

av pensionen och dels av de pengar han tjänade på flytten.

1 APRIL uppdagas det att Christer Elmehagen har en lyxig etagevåning som ägs av AFA. Wanja Lundby-Wedin, styrelseledamot, går inte att nå för en kommentar.

4 APRIL rasar Socialdemokraterna i opinionsmätningarna. Mona Sahlin som hittills stöttat LO-basen kräver att hon nu lämnar AMF:s styrelse. Detta tolkas som att Wanja Lundby-Wedin ses som en av orsakerna bakom Socialdemokraternas ras.

5 APRIL avgår Wanja Lundby-Wedin från sin post i AMF-styrelsen. Hon ska även lämna andra styrelseuppdrag, men har inte några planer på att lämna LO.

1 MAJ talar Wanja Lundby-Wedin i Stockholm och upprepar att AMF ska kräva pengar tillbaka från Elmehagen. Talet möts av jubel. Fast från

andra håll buar en grupp och kräver hennes avgång.

23 MAJ avslöjar Expressen det att Wanja Lundby-Wedins man Lennart Wedin har följt med till LO-ägda Riva del Sole och bott gratis. Man har låtit bli att redovisa förmånen för Skatteverket.

26 MAJ Expressen publicerar en felaktig bild och intervju med en kvinna som påstås vara Wanja Lundby-Wedin. Samma dag vänder LO-basen sig till Skatteverket och begär självrättelse. Det innebär att hon blir förmånsbeskattad i efterhand för att hennes man bott gratis.

27 MAJ publicerar Aftonbladet en gammal nyhet om att Wanja Lundby-Wedins man under 2001 både fick lön från LO och pension från Metall.

Datum och fakta är tagna ur Aftonbladet, DN, Expressen & SvD under perioden 21/3-6/6 -09

Vad är ett drev?

Begreppet mediedrev – eller bara drev – har blivit allt vanligare i mediedebatten. Men vad är egentligen ett drev? Definitionerna är inte alltid identiska. Klart är att drevbegreppet i regel har en negativ laddning.

Medieforskaren Joakim Nilsson vid Lunds Universitet har skrivit om drevjournalistik som en del av demokratin. Han menar att det inte finns någon enhetlig definition av vad som kännetecknar ett journalistiskt drev, men att det främst handlar om ett kollektivt skuldbeläggande.

Begreppet drev används ofta när en person som utsatts för intensiv bevakning, vänder bort debatten från det som hänt till att istället fokusera på bevakningens omfattning: ”när en person känner sig utsatt för en bevakning av journalister kan användandet av ordet fungera som moteld”.¹

Nilsson skapar dock en egen definition av begreppet drev, som han använder som grund för sin studie:

”Ett journalistiskt drev kan definieras om en fortlöpande journalistisk nyhetsrapportering om en offentlig persons tillkortakommande (ofta i en fråga av privat natur) där nyhetens sensationsgrad bryter gängse rapporteringar och där journalistkollektivet etablerar en omfattande homogen medial bevakning”.

Andra forskare är inne på liknande ansatser. Amerikanen Larry J Sabato har myntat uttrycket ”feeding frenzy”, där han liknar mediedrevet vid rovdjursfiskar hittar ett blodigt, skadat offer: ”if it bleeds, try to kill it”.² Han definierar drevet som en händelse där en grupp av kritiska journalister intensivt försöker beskriva något som har inträffat, ofta överdrivet och ibland okontrollerat eller ohämmat.

DEN SVENSKA MEDIEFORSKAREN Lars Nord refererar refererar till Sabato när han själv definierar mediedrev, men påpekar att Sabato inte skriver om hur många medier som måste ingå i en bevakning för att den skall klassas som ett drev. Nord skriver att den första faktorn för att definiera ett mediedrev är att titta på hur många medier som agerar, och konstaterar att om bara en tidning rapporterar om en händelse rör det sig inte om något drev. Ej heller om flera medier bevakar en händelse, men på vitt skilda sätt.³

När vi i vårt arbete använder begreppet drev, så definierar vi det som en kombination av Nords, Nilssons och Sabatos definitioner. Med drev menas i vårt arbete en journalistisk bevakning, där en kritisk journalistkår tillsammans jagar efter ett visst objekt, och bevakningen ser likadan ut i

många medier. De jagande medierna är många och drevet pågår under en viss tid (i det här fallet från slutet av mars till början av juni).

NÄR EN GRUPP journalister tillsammans jagar nyheter verkar fler saker bli okej att skriva om. Små saker, som utanför drevet kan anses triviala och meningslösa, kan under ett pågående drev få ökad legitimitet och anses ha publiceringsvärde. Resonemanget verkar vara att om många bevakar händelsen så är den mer skäligen att skriva om. En effekt blir också att skuldbördan för att ha skrivit eventuellt tveksamma historier hamnar på ett journalistiskt kollektiv i stället för enstaka redaktioner.⁴

VISSA ANSER DOCK att förändringen som sker i journalistiken, då de mindre händelserna får kraftigt ökad uppmärksamhet, är problematiska.

Jesper Strömbäck, professor i journalistik och politisk kommunikation, skriver att den kritiskt granskande journalistiken är den kanske mest centrala delen i journalistiken, och att granskningen främst motiveras utifrån att ”medborgarna behöver få information om hur makthavarna sköter sig, för att de därigenom ska kunna göra medvetna val och utkräva ansvar”.⁵

Strömbäck menar att politiker går från att granskas som politiska aktörer till att granskas som personer och att ”det som kallas kritisk granskning ofta i praktiken blir kritik utan granskning”.

Han menar att en alltför privat rapportering ur ett samhällsperspektiv är meningslös: ”På vilket sätt denna typ av det man kan kalla pseudogranskning underlättar för medborgarna att utkräva ansvar och ta ställning i samhällsfrågor, är emellertid högst oklart”.⁶

Det privata fokuset och gränserna för vad som anses ha nyhetsvärde ökar ofta i samband med ett mediedrev. Men en alltför privat rapportering lever på intet sätt upp till den kanske mest fundamentala delen i journalistiken, nämligen granskning i demokratis tjänst. En för privat rapportering fyller ingen demokratisk funktion.

TROTS DETTA FINNS anledningar för medieföretag att delta som en aktör i journalistiska drev. En anledning kan

Begreppet drev brukar användas som en metafor för när en stor grupp journalister samtidigt jagar en person. Foto: www.fotoakuten.se

vara att det är ett förhållandevis billigt sätt att få tag i stora nyheter. I en tid då allt fler medieföretag genomför nedskärningar får ofta den djupare granskande journalistiken kliva åt sidan.

Vid journalistiska drev behöver dock inte det enskilda medieföretaget finansiera granskningen helt på egen hand, då man istället bildar ett (om än konkurrerande) jaktlag tillsammans med övriga aktörer på mediearenan.

Det ivriga uppföljandet under ett drev kan förklaras med att man kan gå miste om stora intäkter om man missar en viktig nyhet. Framförallt i ett läge där det råder brist på andra stora nyhetshändelser, då man förmodligen inte går miste om några större intäkter genom att inte bevaka dessa.⁷

När det gäller drev och ekonomisk vinning är dock gränserna mycket tunna. Då drev går mot en för privat karaktär, gränsar det mot vad som är pressetiska övertramp. Dålig pressetik är nämligen i regel dåligt för mediernas ekonomi.⁸

DET FINNS ALLTSÅ tydliga fördelar för medieföretag att vara aktörer i drev, främst i form av ekonomisk vinning, möjlighet att närma sig stora nyheter och ett minskat eget ansvar för vad som publiceras. I vissa fall är drevjournalistik övertramp på vad som kan anses vara pressetiskt korrekt, men det verkar alltså finnas förståeliga orsaker till att dreven ändå existerar. Drevens utgångspunkt är trots allt i regel att makten måste granskas, något som Joakim Nilsson fastslår: ”kritiken av drevjournalistikens effekter kan förvisso äga sin riktighet, men det är tvärtom avsaknaden av drevprocesser som kan skada det demokratiska systemet.”⁹

Därför är våra frågeställningar viktiga

När vi började diskutera uppsatsämne hade vi alla drevet mot Wanja Lundby-Wedin i färskt minne, och mindes att drevet hade konstiga proportioner. Vi kunde nästan inte minnas vad Wanja Lundby-Wedin egentligen hade gjort. Vad vi mest kom att tänka på var Expressens olyckliga felpublicering – hur kunde den ske?

Det kändes som en paradox. Dreven kan ju inte vara önskade av någon. Ändå dyker de upp med jämna mellanrum.

För att ta reda på hur dreven kan finnas, trots att en rimlig gissning är att de är oönskade av alla, insåg vi att vi var tvungna att undersöka vad som händer på redaktionen under ett drev. Dels rent praktiskt – hur går man tillväga? Men också titta på hur tankebanorna går kring drev ute på redaktionerna.

De tre frågeställningarna som vi hade när vi började var:

- Hur ser det redaktionella arbetet ut under drevet?
- Hur såg medierapporteringen ut under drevet mot Wanja Lundby-Wedin?
- Finns det en skillnad i rapporteringen mellan kvälls- och morgonpress?

Frågeställningarna kändes inte så svåra att motivera. Vi ville främst veta vad som händer på en redaktion under ett pågående drev. Vad vi känner till finns ingen forskning på det området. Men det är ett område som är intressant att undersöka; hur reportrar och chefer, som ju tillsammans skapar dreven, resonerar kring det. Det finns forskning kring den redaktionella vardagen i allmänhet (t ex Löfgren Nilsson), drev i allmänhet (t ex Nilsson) och det finns forskning kring olika drev (t ex Nord). Men vi har inte hittat något som undersöker vad som händer på redaktionerna under ett drev.

För att ha något att konkretisera med valde vi drevet mot Wanja Lundby-Wedin. Därmed var vi först av allt tvungna att undersöka hur rapporteringen såg ut. Det finns ingen forskning som har tittat på det. Däremot finns flera studier på andra drev, som vi i viss mån har jämfört vårt resultat med.

Det finns också en föreställning om att drev är något som i större utsträckning pågår i kvällstidningarna, snarare än i morgontidningarna. En anledning skulle kunna vara att de stora rubriker som ofta uppstår under drev säljer fler lösnummer.

För att undersöka den föreställningen blev det givet att titta på om det faktiskt finns någon skillnad. Att göra den jämförelsen skulle inte heller bli något stort jobb, när vi redan samlat in statistik om drevet.

AMF-skandalen:

Vi använder oss av tolkningsramar för att kunna kategorisera och organisera i vårt huvud. Det ger saker och händelser en mening och gör dem lättförståeliga. Journalister använder sig av samma metod. AMF-skandalen var en komplicerad historia, men de tydliga tolkningsramarna förenklade den.

Nyheter, och inte minst skandaler, formas ibland till myter eller folksagor.¹ AMF-skandalen blev en modern moralsaga. AMF, ett arbetarförsäkringsbolag, med LO-basen och socialdemokraten Wanja Lundby-Wedin i spetsen, hade godkänt skandalösa pensionsförsäkringar till VD:n. En VD som dessutom nyss norpat pengar från pensionsspararna. LO-basen som står för hög moral, och inte minst en stark bonuskritik, hade gått emot sina egna ideal.

– Den krassa nyhetslogiken var ovanligt tydlig, säger Jan Almgren, journalist på SvD. Det var liksom inget svårt, vi behövde inte tänka på om vi behövde skriva det här, utan det kändes bara klockrent.

DET VAR DE RIKA MOT de fattiga. En riddare som brutit sitt löfte – och en hals som skulle huggas. Den så kallade riddaren, Wanja Lundby-Wedin, som ska kämpa för de fattiga, här pensionärerna, hade brutit mot sin egna ideologi och de löften hon gett. De tydliga referenserna gav skandalen en självklar mening. De båda AMF-cheferna hade troligtvis brutit mot lagen, men Wanja Lundby-Wedin hade brutit mot moralkoderna.

– Att i mån av VD-roll sitta och å ena sidan försvara LO-medlemmarnas löner mot arbetsgivare och med andra handen godkänna en sådan ersättning, det rimmar ju inte, säger Erik Bergin, nyhetschef på SvD Näringsliv.

ETT ANNAT VIKTIGT FAKTUM var massmediernas vilja att personifiera. Socionomen Pierre Bourdieu diskuterar i "Om televisionen" mediernas abnorma personifiering som ett sätt att förenkla politiken. Att LO-basen hamnade i rampljuset satte präglet på skandalen – istället för att ifråga-

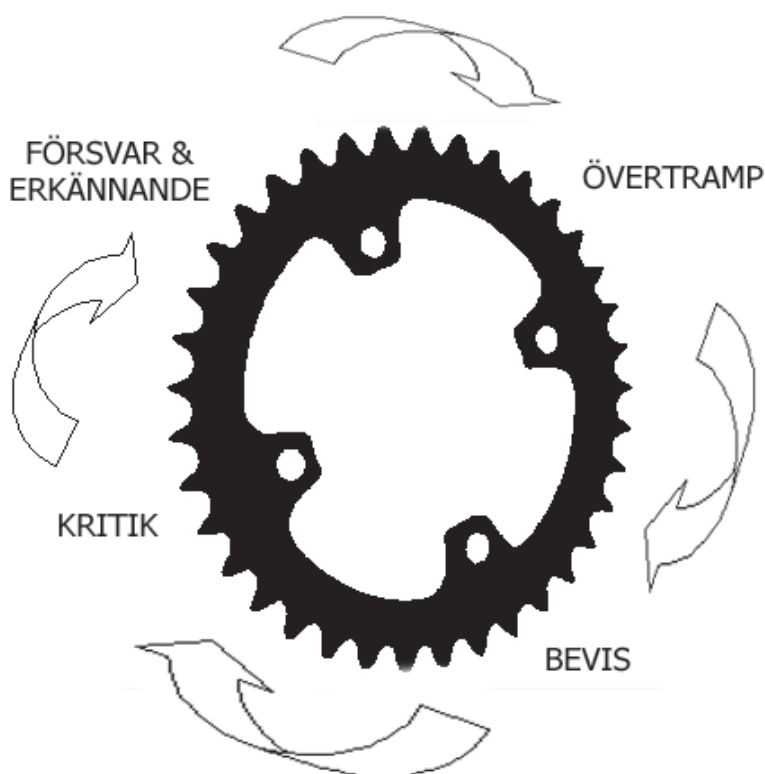

Illustration av vilka typiska faktorer som går runt i ett drev.

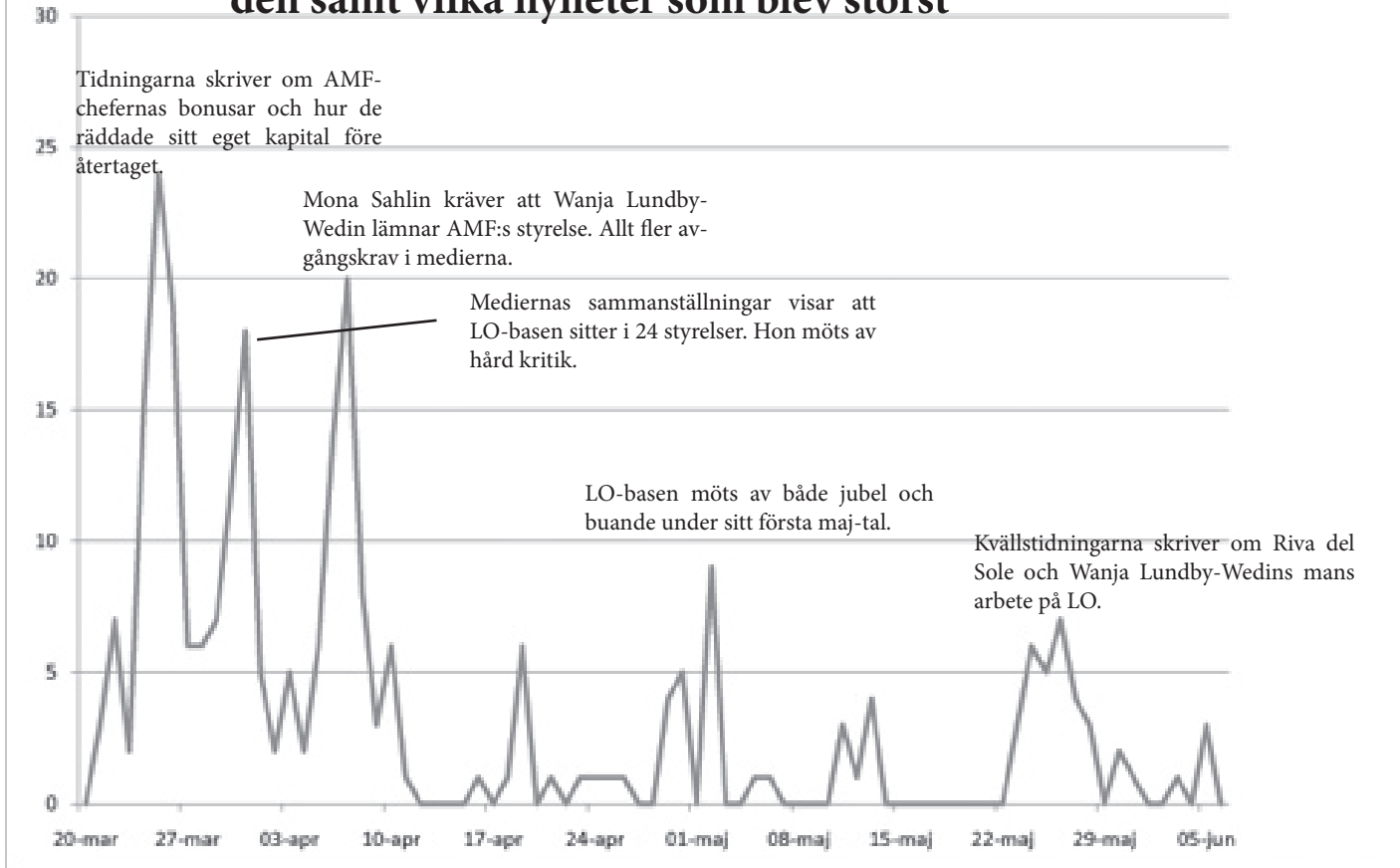
sätta alla styrelseledamöterna fick hon ensam stå till svars.

I EN VÄRLD SOM präglas av överskott av information och ett minskat intresse för det som skrivs krävs det mer än personifiering. Mediologik är en uppsättning berättartekniker som utvecklats för att förklara hur medier hanterar nyhetsflödet. Hur det som passar mediernas format, organisation, arbetsvillkor och normer blir nyheter. Dit hör enligt mediologiken händelser eller fakta som kan tillspetsas, förenklas, polariseras, intensifieras, konkretiseras,

ett klassiskt drev

Antal artiklar som skrevs under den analyserade perioden samt vilka nyheter som blev störst

personifieras eller som passar in i särskilda stereotyper.²

Förenklningar hjälper publiken att ta till sig och förstå. Det handlar om val av vinklar och publicering. Vilka som får komma till tals, men likaså vilka som inte får det. Det handlar om bildval, rubrikval och uppslag. Helt enkelt om den bild media förmedlar.

TILLSPETSNING, FÖRENKLING OCH konkretisering gick i AMF-skandalen hand i hand. Journalisterna förklarade vad skandalen innebar, gav konkreta exempel som att exemplifiera för pensionsspararna hur mycket pengar de förlorat, och valde en syndabock att fokusera på. Personifieringen kring Wanja Lundby-Wedin blev ett ytterligare led i detta. Polariseringen var framförallt hennes uttalade förhållningssätt till bonusar i kontrast mot det VD-kontrakt hon skrivit under och intensifieringen var den hårda kritik hon möttes av, inte minst när Mona Sahlin drog tillbaka sitt stöd.

– Det var så uppenbart att det var en sån rättvisefråga, säger Erik Bergin. Det passar så bra in av en klassisk skandal liksom, en stor makthavare som fifflar undan och berikar

sig själv på den lilla människan. Så det var en ganska klockren härva eller skandal på det sättet.

Men det fanns fler bitar som föll på plats i AMF-härvan. Enligt sociologen John B Thompson, som utvecklat en skandalmodell, finns det flera element som krävs för att en skandal ska passa i media. Det behövs bevis. I AMF-skandalen fanns det flera sådana, inte minst de handlingar som visade på att LO-basen borde vetat om Christer Elme-hagens pension. Och det som bevisas måste det finnas ett ogillande mot. Bevisen och kritiken ska sedan reproduceras om och om igen i media. Vilket de gjorde.

KRITERIERNA FÖR DEN PERFEKTA skandalen var tydliga och många var i början säkra på att Wanja Lundby-Wedin skulle tvingas avgå. Men hon är kvar. Något som med största sannolikhet beror på att hon aldrig ljög. Att ljuga är nämligen en skandals huvudingrediens och dess dödssynd, och även om LO-basen gjorde flera fel så talade hon hela tiden sanning.

FANNY GUSTAVSSON

Vi har läst det förut

– Om varför AMF-skandalen är en klassisk skandal

En politiker som bryter mot samhällets moralkoder eller gör någonting fel. Någon läcker till media och politikern hamnar i rampljuset. AMF-skandalen passar perfekt in i mallen. Förutom att Wanja Lundby-Wedin inte avgick.

Genom studier av politiska skandaler och dess medierapportering har sociologen John B Thompsson utvecklat en skandalmodell. Den visar hur skandaler och drev ofta går i rundgång, där varje nytt avslöjande inleder en process liknande den förra.

Första ingrediensen är alltid en överträdelse, och ofta ett försök att dölja denna. Förenklat kan man säga att alla människor har saker dolda i sitt bakre, och en skandal inträffar när dessa genom ett avslöjande framträder i det yttre¹. AMF-skandalen inleddes med att Dagens Industri avslöjade att AMF:s chefer fick 17 miljoner kronor i bonus trots att företaget tog tillbaka pengar från spararna, ett så kallat återtag. Med avslöjandet kom offentliga anklagelser. Som en direkt följd kom offentligt ogillanden, inte minst från de sparare vars pensionspengar just krympt.

MEDIERNA VAR PÅ HUGGET. Tre dagar senare kunde man avslöja att AMF:s vice vd, Ingvar Skeberg, hade räddat sina egna pengar precis innan företaget gjorde ett återtag. Dagen efter avslöjade man att den förre vd:n Christer Elmehagen hade gjort samma sak. Tillsammans hade de flyttat miljonbelopp ur företaget. Tre dagar senare avslöjade SvD att Christer Elmehagen fått 104 miljoner i bonus de senaste tio åren. Dessutom var Wanja Lundby-Wedin, LO-ordförande och arbetarnas representant i AMF, en av dem som godkänt detta.

– Här var det så enkelt, dramaturgin kring det här. Hon som hatar bonusar, visar sig gilla bonusar. Det var så enkelt det där, säger Jan Almgren på Svenska Dagbladet.

Efter avslöjandet gick Wanja Lundby-Wedin först inte att få tag på, sedan förnekade hon att hon vetat om pensionsersättningen. ”Det ser ut som att vi inte haft någon koll”, sa hon till media². Att Wanja Lundby-Wedin, som hon själv sa, kände sig lurad, fick hård kritik från flera håll. Uppgifter om Christer Elmehagens pension fanns med i årsredovisningen som presenterats för hela AMF:s styrelse. Därmed borde hon ha vetat om det.

MEDIERNA FORTSATTE GRÄVA och ett par dagar se-

nare avslöjades det att hon satt i 24 styrelser. Enligt experter på styrelsearbete är det mer än dubbelt så många av vad som är lämpligt.³ Drevet var nu i full gång.

– Det här var ju liksom årets stora grej, men det inser man inte när man skriver om det. Då har man ju inte sett alla delarna än, utan man börjar nysta, säger Jan Almgren.

Två veckor efter Dagens Industris avslöjande lämnade externa revisorer en rapport som visade att Christer Elmehagen och Ingvar Skebergs flytt av pensionspengar var ett brott mot den lojalitetsplikt de hade. Men medias fokus riktades ändå mot Wanja Lundby-Wedin.

– Hon representerar två miljoner arbetare, de fattigaste i det här landet. Dessutom sitter hon i socialdemokraternas verkställande utskott. Ingen väntar sig att de andra ska vara någon ljusets riddare. De är arbetsgivarnas, kapitalisternas kungar. Det vet väl alla att de håller på med pengar och sånt, säger Cecilia Jakobsson, journalist på Dagens Nyheter om varför skandalens fokus så snabbt riktades åt Wanja Lundby-Wedins håll.

HITTILLS HADE WANJA Lundby-Wedin dock fått stöd från LO och Socialdemokraterna. Men när Socialdemokraterna rasade i en opinionsmätning krävde Mona Sahlin att Wanja Lundby-Wedin skulle lämna AMF:s styrelse. Vilket hon gjorde dagen därpå. Hon uppgav även att hon skulle lämna fler styrelser, men som LO-ordförande skulle hon sitta kvar.

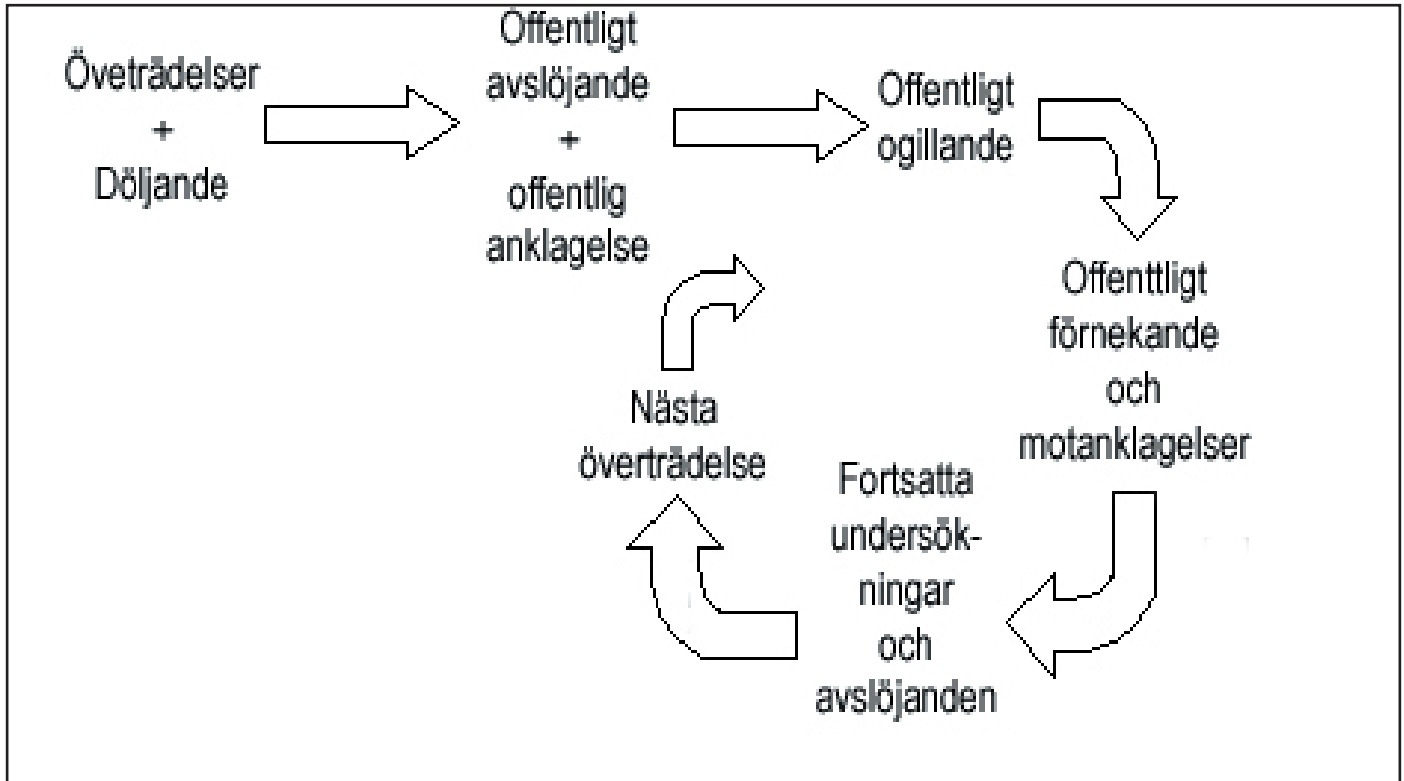
– Hon var ju faktiskt bestämd, och jag blev ganska förvånad kommer jag ihåg, eftersom hon så tydligt tog ifrån sig anklagelserna direkt, säger Cecilia Jakobsson.

I en rundgång av moraliska övertramp, avslöjanden, förnekelse och ogillanden hade skandalen nu fortlöpt i en och en halv månad. När Wanja Lundby-Wedin höll sitt första maj tal möttes hon av både jubel och buanden.

RAPPORTERINGEN I MEDIA var nu på väg att sina ut. Några reportrar som var delaktiga i drevet menar att det beror på att det inte fanns så mycket att gräva upp om Wanja Lundby-Wedin. Andra grävde tills de hittade något.

Thompsons modell för en komplex skandal

Thompsons modell för en komplex skandal.⁴

I slutet av maj kom ett avslöjande av mer privat karaktär.

Expressen avslöjade att hennes man följt med till LO-ägda hotellet Riva del Sole och bott gratis, utan att redovisa förmanen för Skatteverket. Aftonbladet snappade upp nyheten medan morgontidningarna mer eller mindre lät det fortgå.

– Det där tyckte jag inte riktigt om alls. Jag har varit på den där anläggningen och det är ingen lyx. Det var bara ett efterspel av det där drevet, säger Cecilia Jakobsson.

Aftonbladet publicerade även en artikel om att hennes man fått ett jobb som IT-utvecklare hos LO. Det var en gammal historia som nu sken upp. Eva Buskas som skrev artikeln säger att artikeln kanske var av för privat karaktär, och att publiceringen var något tveksam.

– Men jag tyckte fortfarande att det var intressant. Det var väldigt diffust vad det skulle leda till och det kostade väldigt mycket pengar. Många upplevde det som att han var någon form av underrättelsetjänst åt henne, säger Eva Buskas som skrev artikeln.

I SAMMA VEVA ville en reporter från Expressen ha ett uttalande från Wanja Lundby-Wedin. Han väntade utan-

för hennes lägenhet och gjorde en intervju med en kvinna som han trodde var Wanja Lundby-Wedin. Felpubliceringen var ett faktum när det visade sig vara en helt vanlig kvinna.

Efter tumultet kring Expressens felaktiga publicering fortlöpte drevet ett kort tag, för att sedan avta lagom till rapporteringen kring EU-valet. Tidningarna kunde inte hitta fler relevanta vinklar att publicera, men det fanns ingen avgörande vändpunkt.

– Det var inte tydligt, oftast så fadear det bara ut, en viss mättnad, säger Jan Almgren. Men sen kan det ju komma fakta in, man kan upptäcka något nytt, och så går det en vecka till, eller så bara självdör det. Men det är inte givet.

FANNY GUSTAVSSON

Nästa sida: AMF-skandalen applicerad på Thompsons skandalmodell

AMF-skandalen applicerad på

AMF:s chefer har höga bonusar, pensionsersättningar och har dessutom räddat sina egna pengar när företaget tvingades göra ett återtag

Dagens Industri skriver om AMF chefernas höga bonusara

Cheferna kritiseras då tidigare man tidigare gjort ett återtag på 6,6% från spararna

Man avslöjar att vice VD:n på AMF, Ingvar Skeberg räddat sina egna pengar före återtaget

1

AMF försvarar sig i DI med att tunga uppdrag förtjänar höga löner

Flera medier nappar på avslöjandet och gräver vidare

Aftonbladet avslöjar att hennes man bott på LO-ägda hotellet Riva del Sole gratis

6

Paret Lundby-Wedin erkänner direkt och anmäler det själva till Skatteverket

Expressen publicerar en felaktig intervju. Drevet rinner allt mer ut i sanden

Aftonbladet publicerar en gammal nyhet om att hennes man arbetat för LO

Sociologen John B Thompsson har i sina studier om politiska skandaler utvecklat en skandalmodell som illustrerar hur drev ofta går i rundgång i medier.

Det är överträdelser och döljanden som avslöjas, folk som ogillar det och utsatta som försöker att förneka, bortförklara eller försvara sig. Ofta leder ett avslöjande till ett annat. Medierna gräver nämligen vidare på varandras nyheter och tillsammans skapar man därmed ett så kallat mediedrev. Det krävs nämligen både flera avslöjanden men även flera aktörer för att något ska kunna definieras som ett drev.

I AMF-skandalen ledde avslöjandena om chefernas bonusar till att man avslöjande att de räddat sina egna pengar före återtaget.

Allt mer kritik riktas mot Wanja Lundby-Wedin

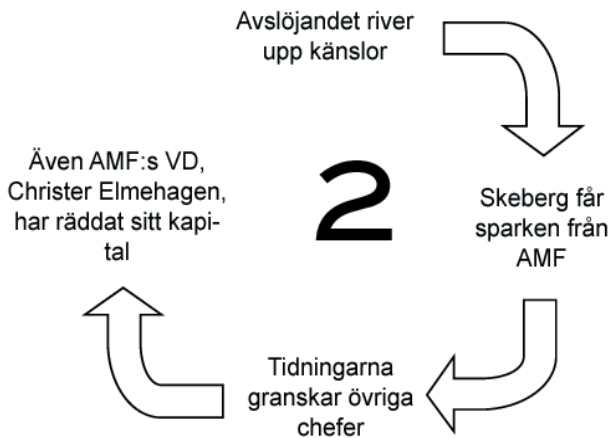
5

Revisorernas rapport visar att hon hade rätt. Kritiken fortsätter dock vara stark

Lundby-Wedin stannar i LO men lämnar flera andra styrelseuppdrag

När Socialdemokraternas stöd sjunker i en opinionsmätning kräver Mona Sahlin att Lundby-Wedin avgår. Flera tidningar skriver rubriker som "Avgå Wanja"

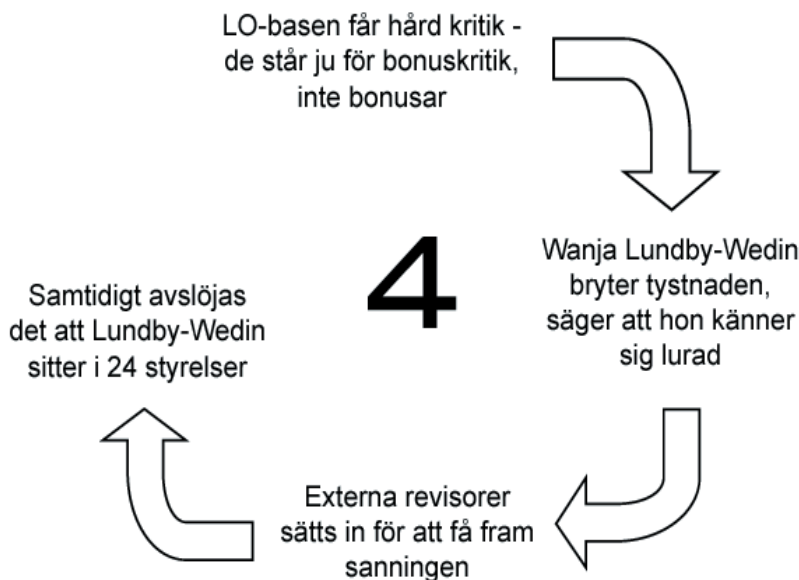
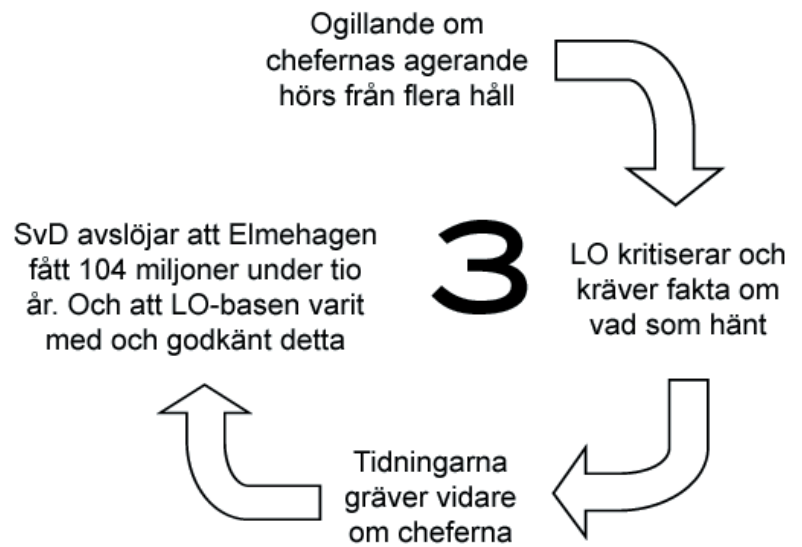
Thompsons skandalmodell

Sedan ändrade drevet fokus och riktades mot LO och Wanja Lundby-Wedin – de hade ju trots allt varit med och godkänt bonusarna. Wanja Lundby-Wedin fick starkt kritik och medierna började skriva allt mer om henne, till slut hade man bland annat avslöjat att hon satt i totalt 24 styrelser, att hennes man bott på LO-ägda hotellet Riva del Sole gratis och även arbetat för LO.

AMF-skandalen och drevet mot Wanja Lundby-Wedin var en typisk skandal, med en stark rättvisefråga, och det enda som egentligen skiljer det från andra typiska drev är att LO-basen fortfarande sitter krav på sin post.

FANNY GUSTAVSSON

Så såg det ut

När man ser tillbaka på ett drev är det lätt att bilden blir full av efterkonstruktioner och personliga tolkningar. För att få en riktig uppfattning om drevets omfattning gick vi tillbaka i tidningsarkivet - så här såg det ut på papperet.

Under perioden 21:e mars till 5:e juni publicerades sammanlagt 274 artiklar på ämnet AMF och Wanja Lundby-Wedin. Man kan först av allt konstatera att det inte finns någon större skillnad i mängden artiklar mellan morgon- och kvällspress. Expressen ligger i topp med 86 artiklar. Med 70 artiklar är SvD den morgontidning som stått för det mesta av materialet. I samtliga tidningar har frågan huvudsakligen omskrivits i nyhetsartiklar.

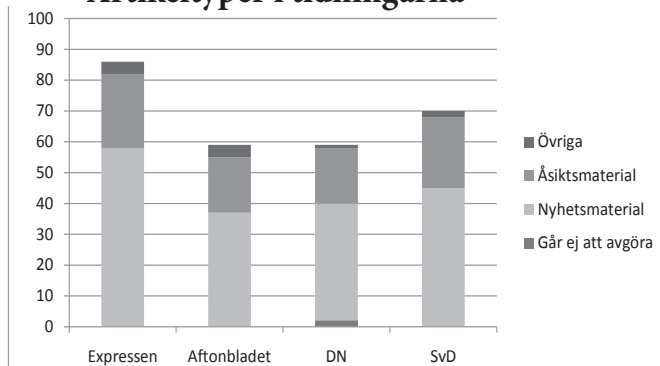
MER ÄN HÄLFTEN har klassats som nyhetsmaterial. I övrigt är det ledare och krönikor som i största utsträckning berör ämnet. Uppdelningen mellan nyhets- och åsiktsmaterial är i stort sett likadan i alla tidningar. Nyhetsartiklarna

utgör kring 65 procent och åsiktsmaterialet står för ungefär 30 procent. De resterande fem procenten utgörs av övrigt material, så som debattartiklar och kulturartiklar.

STORT FOKUS HAR LAGTS på Wanja Lundby-Wedin. Hon är huvudperson i mer än hälften av alla artiklarna. I alla tidningarna har texterna fått ta stor plats och i de flesta fall kombinerats med en bild på henne själv eller Wanja i sällskap av någon annan.

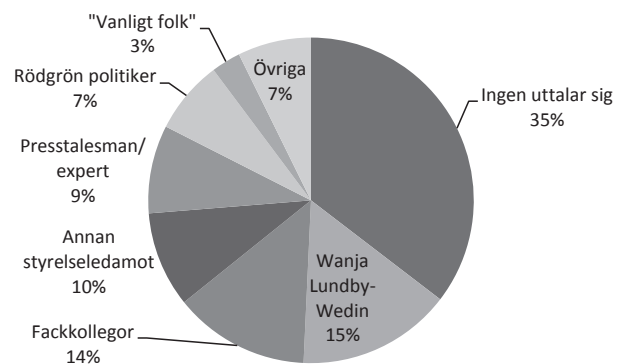
I de artiklar där någon uttalar sig är också Wanja Lundby-Wedin den som får uttala sig flest gånger. Näst flest uttalanden har andra kollegor inom facket. Bevakningen ser alltså i princip likadan ut i alla tidningar.

Artikeltyper i tidningarna

Antal artiklar av respektive typ i varje tidning.

Vem kommer mest till tals?

Vem som oftast kommer till tals i samtliga artiklar (%).

KRÖNIKA

En likriktad bevakning

Det finns en föreställning om att kvällstidningarna är dem som driver på ett drev – de som fläskar på med svarta rubriker och avgångskrav på sina löpsedlar och till slut tvingar fram huvudpersonens avgång. Så var inte fallet denna gången. Både morgon- och kvällspress har rapporterat ungefär lika mycket.

LO-BASEN BLEV DEN SJÄLVKLARA huvudpersonen i AMF-skandalen. Som ledare för arbetarfacket LO gick det tvärt emot hennes fackliga linje att godkänna mångmiljon-

bonusar till redan högavlönade chefer på AMF Pension. Att Wanja Lundby-Wedin tidigare hårt kritiserat bonussystem var också något som stred mot det som nu hade hänt.

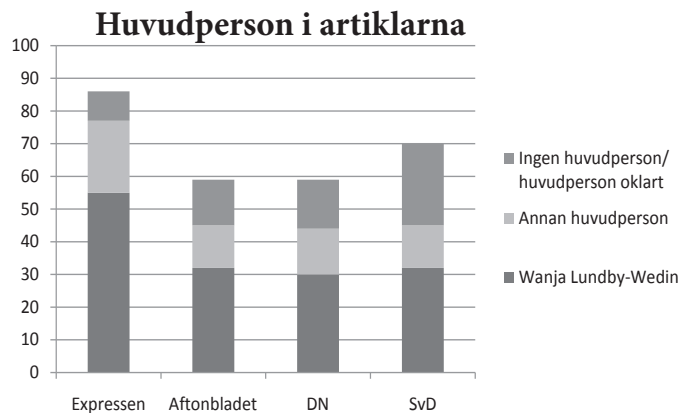
Men tidningarna valde att fokusera olika mycket på Wanja Lundby-Wedin. Expressen låg i topp – Svenska Dagbladet längst ned. Varför kan diskuteras. Hur mycket påverkar det till exempel att majoriteten av SvD:s artiklar om ämnet hamnade i näringslivsdelen, där man i första hand skriver om börsnoterade företag och inte personerna på företagen i sig? Omvänt ger kanske läsning om en person istället för ett företag en mer kommersiellt gångbar text.

för läsarna

Även om statistiken tydligt visar att Expressen låg i bränschen i AMF-affären, ligger Svenska Dagbladet inte långt efter i antal artiklar, följt av Dagens Nyheter och Aftonbladet på en delad tredjeplats.

MAN KAN SE EN VISS SKILLNAD i att kvällstidningarna i större utsträckning fokuserar på Wanja Lundby-Wedin. Även här är Expressen i topp med LO-basen som huvudperson i 64 procent av artiklarna. Detta kan jämföras med SvD vars motsvarande siffra är ca 46 procent.

JOANNA WAHLSTEN

Huvudperson i samtliga artiklar, uppdelat efter tidning .

En övergripande bild av tidningarnas rapportering

Vår kvantitativa undersökning gav oss en bild av t ex

- hur mycket som hade skrivits
- vem som var huvudperson
- vilken typ av artiklar man skrev om ämnet (t ex om det var i nyhetsartiklar eller på ledarsidan)

Vi kunde även se om det fanns avgångskrav i texterna, och om bevakningen av Wanja Lundby-Wedin var av offentlig eller privat karaktär. Med det menar vi om hon skildrades som yrkeskvinna eller privatperson i texterna. Våra resultat gav oss också ett underlag till våra intervjuer med de journalister som skrivit om ämnet i de berörda tidningarna.

Foto: Fanny Gustavsson

SvD skrev fler artiklar på ämnet än DN. Kanske var det deras eget avslöjande om de 104 miljonerna som gjorde att SvD gick först i ledet. Efter det var det kanske svårt för DN att komma ikapp.

MELLAN KVÄLLSTIDNINGARNA har det varit tydligt att Expressen har satsat mest och längst, åtminstone sett till antalet artiklar. Det skulle å ena sidan kunna bero på en redigering som delar upp materialet i flera mindre artiklar. Man kan också spekulera i att LO:s deläggande i Aftonbladet lett till en mindre granskning. På Aftonbladet har man dock avvisat tanken på att det skulle vara så.

VI HADE NOG FÖRVÄNTAT OSS en större skillnad mellan morgon- och kvällspress. Både vad det gäller drejets storlek men även ett större fokus på Wanja Lundby-

Wedin och henne som privatperson. Kvällstidningarna är visserligen dem som fokuserar mest på Wanja Lundby-Wedin men inte med någon större marginal.

STATISTIK KAN SOM BEKANT alltid tolkas på flera olika sätt. Expressens chefredaktör Thomas Mattsson menade att hur ofta skandalens figurer citeras i artiklar inte är det mest relevanta. Han anser att om huvudpersonen får tala ut ordentligt i en större artikel, så är det mer juste och relevant än att personen har ett citat i många olika texter. Om de större artiklarna där personen talar ut kompletteras med mer redogörande artiklar utan uttalanden, påverkas naturligtvis vår statistik kring vem som får uttala sig och hur ofta.

REDAKTIONEN

Forskarens kommentar

HALLÅ DÄR!

... LARS NORD,

professor på institutionen för informationsteknologi och medier vid Mittuniversitetet och författare till rapporten ”Statsråden och dreven”, en jämförelse mellan dreven på Ove Rainer och Laila Freivalds.

Hur tror du att medialiseringen av politiken påverkade AMF-affären och bevakningen av Wanja Lundby-Wedin?

– De flesta svenska mediedrev och skandaler handlar ju om ekonomiska frågor och ett klandervärt beteende som har med ekonomi att göra. När förtroendevalda går emot sina ideal, snarare än att göra någonting olagligt. Det finns ett förväntat beteende från dem, och det blir en grej när de betar sig på ett annat sätt.

Varför blev det ett drev av just den här händelsen?

– Som alla nyheter avviker den här händelsen från det normala, det var inte förväntat. När en person står för något annat men betar sig oväntat. Sen driver medierna på mot nån slags utveckling, kanske en avgång.

Varför tror du att hon inte avgick?

– Jag hör till dem som hade fel, i mitten av april trodde jag att det inte skulle funka. Men jag tror att det spelade in att det inte kom fram något ytterligare, det gjorde det till exempel med Mona Sahlin och Stig Malm. Men i det här fallet gjorde det inte det.

– Sen tror jag att det bidrog att hon höll en låg profil. De klassiska råden man ger en person i den här situationen är ju: träd fram, göm dig inte! Men i ett senare skede ska man vänta. Så jag tror att LO hade en bra rådgivare där, för hon

Foto: Mittuniversitetet

tog debatten först men i ett andra skede höll hon låg profil, väntade och dödade frågan.

– Medieklimatet är annorlunda nu också, förr i tiden kunde man dra på en grej i två veckor, det gör man inte nuförtiden. Det enda exemplet jag har sett på senare år är tsunamin, som toppade tidningarna i två veckor. Det händer inte annars. Så frågan dör ut efter ett tag och där gjorde Wanja rätt som väntade.

– Sen går det alltid att hitta fackkollegor som vill uttala sig om att man tycker att hon bör avgå, men den här gången samlades ju alla LO-distrikt och beslutade om att man skulle backa upp henne. Spontant

tycker jag att avgångskrav kommer snabbare idag och är starkare, så om ni har fått en motsatt bild av det i det här fallet så kan jag inte säga någonting om det.

Varför handlade det bara om Wanja Lundby-Wedin som yrkeskvinna och inte som privatperson?

– Om man jämför med Laila Freivalds och Ove Rainer så handlade det om privatekonomi och att de tjänade pengar själva på det dom gjorde. Det gjorde inte Wanja, kanske att hon skulle tjäna pengar på att sitta kvar i styrelsen, men själva grejen tjänade hon inte några pengar på personligen. Det finns liksom inte den där privatekonomiska dimensionen.

JOANNA WAHLSTEN

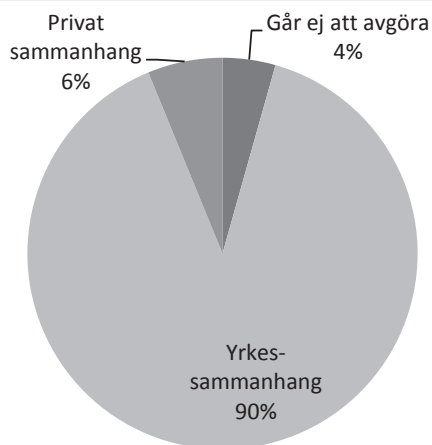
Faksimil ur Expressen den 6 april 2009

Bild från när Expressen flög helikopter till Wanja Lundby-Wedins sommarhus för en kort intervju .

När det privata blir offentligt

Flera gånger förut har mediernas intensiva bevakning av politiska makthavare övergått till en hånfull tårkastning av drevets huvudperson. Det har ofta handlat om personens trovärdighet, snarare än om vad han eller hon gjort. Har man kommit med osanningar är det mer troligt att man får lämna sin post.

NÄR DET PRIVATA BLIR OFFENTLIGT

I vilken typ av sammanhang Wanja Lundby-Wedin blir omskriven (%).

Tobias Billström, Carl Bildt och Anders Borg sitter kvar på sina poster.

Foto: Anna Molander, Pawel Flato och Carl-Johan Friman.

Om man blickar tillbaka till det mediedrev som senare kom att kallas Reinholdts ministerkris¹, kan man snabbt konstatera att det blev olika utgång för olika ministrar. Maria Borelius och Cecilia Stegö-Chilò lämnade sina uppdrag medan Anders Borg, Carl Bildt och Tobias Billström fortfarande sitter kvar. Svartjobbade barnflickor, svart städhjälp, utebliven tv-licens och aktier i multinationella företag var detaljer som inte passade in i en nybliven ministers meritlista.

Behandlingen i medierna blev dock olika. Vid första intrycket är det lätt att anta att det handlar om olika bevakning av kvinnor och män. Kvinnorna blir hårdare ansatta och verkar röra upp känslorna hos skribenterna. De bedöms som privatpersoner istället för yrkespersoner. Eftersom handlingar därför värderas på olika sätt för kvinnor och män så kan man konstatera att kvinnor och män har olika utgångsläge i en sådan situation².

MEN DET FINNS även andra aspekter. Om en maktbärande begår handlingar som går helt emot den egna partilinjen eller det egna budskapet är det svårare att förklara sig. Att kulturministern hade struntat i att betala tv-licens är värre än att en migrationsminister har haft en svart städhjälp³. Kanske var det därför Tobias Billström kom lättare undan än Cecilia Stegö-Chilò.

Uppgifter som avslöjas i ett tidigt skede får större konsekvenser⁴ och därför var möjligen Borelius och Stegö-Chilò dem som fick ta den största smällen, medan de övriga ministrarnas felsteg hamnade i skymundan. Det hör även till hur den som står i fokus för drevet bemöter kritiken. Borg, Bildt och Billström erkände sina misstag omgående, medan både Borelius och Stegö-Chilò gav halvdana undanflykter till sitt agerande och istället raljerades om i flertalet krönikor och ledare. De två kvinnliga ministrarna fick mycket sällan komma till tals och ge sin egen version av situationen⁵. De skildrades även som privatpersoner i högre utsträckning än männen, som trots den kritik som framfördes,

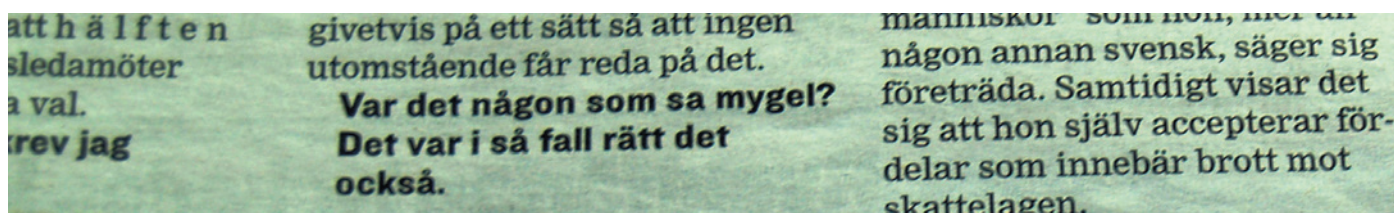
hela tiden beskrevs utifrån sin yrkesroll. Borg omskrivs exempelvis som en "kunnig nationalekonom" medan Borelius fick etiketten "Djursholmsdam"⁶ med hänvisning till det fashionabla område i Stockholm där hon bodde.

AMF-HÄRVAN OCH drevet mot Wanja Lundby-Wedin cirkulerade kring samma problematik som de tidigare nämnda dreven – en minskad trovärdighet och att ha gått mot sin partilinje eller de lagar och regler som finns i det svenska samhället. Men vi kan utifrån våra egna resultat se att hon i en stor majoritet (90 procent) av artiklarna skildrades i ett sammanhang kopplat till hennes yrkesroll. Eventuellt var medierna "bättre" på att bevaka en kvinnlig maktbärande denna gången. Men det kan även förklaras genom hur Wanja Lundby-Wedin och LO hanterade drevet. Flera av de journalister vi pratat med menar att LO var på offensiven i det här fallet. Man skickade kontinuerligt ut pressmeddelanden för att informera medierna. Wanja Lundby-Wedin uttalade sig inte särskilt mycket själv, men när hon gjorde det talade hon sanning. Att både Borelius och Stegö-Chilò inte lyckades vara ärliga från början kan mycket väl ha bidragit till att situationen blev ohållbar.

I EN STUDIE AV DREVET mot den förre statssekreteraren Ulrica Schenström, gjord av journaliststudenter vid JMG, konstaterar man att en moralisk skandal ger en mer privat mediebevakning medan en yrkesmässig eller brottslig skandal ger en mer offentlig mediebevakning⁷. I Wanja Lundby-Wedins fall var det en skandal som endast hade med hennes jobbuppdrag att göra. I rollen som LO-ordförande var det naturligtvis omoraliskt att godkänna bonusar, men eftersom det inte rörde hennes privata liv stannade fokus kring Wanja Lundby-Wedin som yrkeskvinna – till skillnad från Maria Borelius som fick höra att hon var en dålig mamma⁸. I AMF-skandalen är det därför tveksamt att kön spelade en central roll. Kärnkonflikten låg trots allt i att en LO-ordförande godkände stora bonusar.

JOANNA WAHLSTEN

Faksimiler ur Dagens Nyheter 7 april 2009 och Expressen 25 maj 2009.

Var går gränsen?

Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd, och avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning, säger den sjunde paragrafen i de etiska pressreglerna. Men var sätter man gränsen?

I AMF-härvan höll medierna sig, med några enstaka undantag, till den professionella vinkeln. Men i flertalet drev har problematiken i det enskilda fallet varit av både professionell och privat karaktär. Hur påverkar det till exempel en politikers yrkesroll att man inte lyckats hålla ordning på privatekonomin?

DET FINNS EN TYDLIG konflikt mellan hur långt medierna bör gå för att informera medborgaren och vart man bör sluta för att inte kränka individen. De etiska regler som satts upp för de svenska medierna är endast riktlinjer och vart man drar gränsen är i praktiken upp till varje redaktion och vid varje enskilt fall. Ska man se det som att man är mån om att personen får komma till tals när journalister häckar utanför Laila Freivalds dörr eller är det att kränka privatlivets helgd? Är det av allmänintresse att Mona Sahlin kallas nonchalant och inte kapabel att skilja mellan det allmänna och det privata?¹

– På tidningsredaktioner har man en generell regel, för förtroendevalda är toleransnivån lägre, de har ett mindre utrymme för vad som kallas privatliv, säger Micke Ölander, journalist på Expressen. Om till exempel Nisse Svensson jobbar på kommunen och åker fast för rattfylla – har han bara en mellanbefattning publicerar vi inte namn och bild. Men är han förtroendevald gör vi det. Men det där är avvägningar som den ansvarige utgivaren gör, inte reportern.

Foto: Privat

Fr. v: Erik Bergin och Thomas Mattsson.

Foto: Expressen

Däremot måste du som reporter alltid respektera gällande lagar.

DET FINNS SÄLLAN EN övergripande bestämmelse för vart man sätter gränsen. Det är en egen diskussion vid varje tillfälle. Däremot verkar man överens om att förtroendevalda får räkna med att granskas närmre och mer kritiskt.

– Det finns ingen policy, frågan är hur du skulle mäta en sådan. Det är ju ett rörligt mål där liksom. Jag tror inte att den går att skriva, utan man får försöka hålla sig till de pressetiska reglerna, säger Erik Bergin, nyhetschef på Svenska Dagbladet Näringsliv.

Han får medhåll från Thomas Mattsson, chefredaktör på Expressen:

– Det går inte att ha någon sån, för det varierar så mycket från fall till fall. Det beror på personen. Integritetsskyddet för statsministern är lägre än det är för de flesta andra.

Mattsson tycker att vi i Sverige är snällare än i många andra länder.

– Här skriver vi aldrig om kärleks- och sexaffärer till exempel, något som det ofta skrivs om utomlands.

JOANNA WAHLSTEN

I drevets mittpunkt

Tidigt på morgonen, lördagen 14:e mars var Wanja Lundby-Wedin ute och gick med sina stavar. På radion hörde hon att stora bonusar delats ut till personer inom AMF.

– Då tänkte jag att det här blir en tuff dag, säger hon.

Vad hon inte anade var att det skulle bli starten på ett stort drev mot henne personligen.

Direkt när Wanja Lundby-Wedin hade fått höra om bonusarna ringde hon till AMF:s vice VD Ingvar Skeberg. Han svarade inte, men snart fick hon

tag i styrelseordföranden Göran Tunhammar.

– Jag sa att vi måste ha reda på alla fakta kring det som sägs nu. Vi måste veta allt. Sen blev det ett extrainsatt styrelsemöte och det var intervjuer hela dagen.

Hon förstod snabbt att LO skulle komma att bli utfrågade om bonusarna.

– Jag förstod att det inte är Svenskt Näringsliv man kommer fråga, utan det är mig. LO har ju en politisk uppfattning; vi tycker inte att man ska ha höga bonusar. Och då var det klart att man skulle fråga hur vi lever upp till våra politiska mål när vi själva satt i en styrelse där sådana löner kunde sättas.

Senare på kvällen skulle hon på 50-årsfest hos en kollega. Någon helt ledig tillställning blev det emellertid inte. Hon fick ta emot samtal från journalister under hela eftermiddagen, i taxin till festen, på festen och även på väg hem från festen.

– Jag har inte varit med om att det varit såhär massivt när de här frågorna har dykt upp tidigare, men nu var det verkligen massivt. I alla medier, kändes det som i alla fall.

Och värre skulle det bli.

”Vi hade gått och lagt oss då det började blixtra runt omkring oss. Då hade de tagit sig fram till huset.”

NÅGRA DAGAR SENARE framkom det att Ingvar Skeberg hade flyttat sitt privata kapital från AMF. Därmed undvek han det så kallade återtag som skulle genomföras. Alla sparare skulle alltså förlora pengar, men inte Ingvar Skeberg. Troligen hade bolagets förre VD Christer Elmehagen gjort samma sak.

Plötsligt talades det om AMF-skandalen. Ännu hade fokuset inte hamnat helt på Wanja Lundby-Wedin. – Då kände jag fortfarande inte att det här skulle vara en kris för LO, säger hon. Möjligtvis kunde jag känna att AMF Pension redan på lördagen försökte skjuta över det rätt så mycket på LO, men jag kände inte att det här var en kris för LO eller för mig. Det här var en kris för AMF.

UNDER VECKAN GICK Christer Elmehagen ut och berättade att även han hade flyttat sitt kapital.

Wanja Lundby-Wedin deltog i ett möte i Umeå, som hon beskriver som demonstranter på plats, men dessa hade hamnat på alla bilder. Medierna

Då gick Wanja Lundby-Wedin i taket.

– Jag var, med rätta tycker jag, väldigt upprörd över detta. Han gjorde något som ingen annan kan göra, ingen av våra medlemmar kunde rädda sitt kapital men han räddade sitt från den nedskrivning som gjordes.

Hon framhäver också att hon tycker att Elmehagen kom för skonsamt undan.

– Han blev aldrig riktigt the bad guy, trots att det var han som hade flyttat kapitalet och trots att det var han som hade vilselett styrelsen med hur pensionsavtalet var skrivet, säger hon. Jag tycker han fick alldeles för lite kritik.

– Det var ungefär som att man inte förväntade sig något annat än att han skulle göra såhär. Sen ska inte jag eller någon annan i styrelsen undgå vårt ansvar, men som VD i

väldigt lyckat. Men i medierna gavs bilden av en hätsk stämning, där deltagarna krävde hennes avgång. Men enligt henne själv var bara ett fåtal hade gått in för att vinkla artikeln, mot Wanja.

Foto: Björn Wanhatalo

ett stort bolag har man ett väldigt stort ansvar.

FOKUS RIKTADES NU mot LO. Under helgen åkte Wanja som planerat till Köpenhamn med sina syst-rar för att fira den yngsta systemens födelsedag. – Vi sa att då får väl Per, som är vice ordförande i LO, ta kommentarer över helgen, och eftersom han också sitter i AMF:s styrelse så var det inget märkvärdigt med det.

Men under helgen började det spekuleras på tidningar-na, och på måndagen kunde man läsa att Wanja hållit sig undan under helgen. Det diskuterades till och med om det var en medveten mediestrategi, något som Wanja Lundby-Wedin bestämt avvisar. Samtidigt började det diskuteras om avgång i medierna.

– Det var en väldigt märklig situation. Jag har aldrig under

”Det enda jag tänkte på var att jag var vald av medlemmarna och jag upplevde inte att de hade tappat förtroendet för mig.”

de här åren dragit mig undan media, de gör sitt jobb och gör jag mitt och det finns väl något slags gemensamt intresse av att komma ut i de frågor som media är intresserad av. Men här blev det så snabbt en sådan stämning att det inte hand-lade om att jag skulle avgå, utan om när jag skulle avgå.

AVGÅNGSKRAVEN BLEV FLER och fler. I Stockholms-tidningarna krävdes avgång i nästan var sjätte artikel. En av kvällstidningarna skrev att 94 procent av befolkningen ville ha en avgång – en siffra hon själv ifrågasätter. Wanja bestämde sig snabbt för att inte ge vika i första taget.

– Jag bestämde att så länge jag hade förbundets förtroende så skulle jag stanna. Och jag bestämde mig nog till och med för att, det låter hemskt att säga, men att övertyga dem om att jag hade det också. Det handlar också om att visa ledarskap, mitt i det där, när det är så tufft för alla.

På mailen trillade breven in, flera krävde hennes avgång. Men ju längre tid som gick desto fler hälsningar av mer peppande slag kom in. Det stödet blev en viktig del i kraftsamlandet för att sitta kvar som ordförande.

– Det enda jag tänkte på var att jag var vald av medlemmarna och jag upplevde inte att de hade tappat förtroendet för mig. Det var aldrig ett alternativ att avgå.

NÄR TRYCKET VAR som värst kände Wanja Lundby-Wedin att hon inte kunde röra sig som hon ville i samhället. Det var journalister överallt och en tanke fanns även om att drevet skulle kunna leda till en attack från någon psykiskt sjuk person. Som en följd av detta hyrdes en personlig vakt in under ett tiotal dagar.

Konstant häckade journalister utanför LO-borgen. Wanja Lundby-Wedin menar att journalisterna triggade upp varandra.

– Ingen ville riskera att inte vara där och få en intervju om jag skulle avgå.

Själv kände hon att hon aldrig fick sagt vad hon ville, trots all medieuppmärksamhet. Framförallt nådde hennes budskap inte fram till medlemmarna, som hon verkligen ville nå.

– Videorna var en oplanerad idé som vi bara provat ett par gånger förr, men med dem nådde jag ut till medlemmarna, säger hon om de videoinlägg som lades ut på LO:s hemsida.

”Ingen ska behöva utsättas för ett drev. Man blir aldrig samma människa igen.”

Någon direkt medieträning har hon inte, och inte heller hade LO någon särskild krishantering. Men under ett par dagar tog man in konsultstöd – allt för att nå ut med LO-basens budskap till medlemmarna. Även om Wanja själv menade att det viktigaste var att rädda LO.

Under den mest intensiva perioden struntade hon även i att läsa kvällstidningarna för att skydda sig själv.

– Just då gav det ingenting. Men jag har läst dem i efterhand, under min sommarledighet.

UNDER DREVET FANNS det ett specifikt tillfälle som Wanja Lundby-Wedin minns som extremt jobbigt. Det var helgen före påsk, och efter en hektisk period valde

Wanja att åka ut till sitt sommarställe i skärgården för att koppla av. Men det blev ingen lugn helg.

När Wanja stod och borstade tänderna hörde hon inte hur det knackade på dörren. Hennes man kom in och berättade att Aftonbladet hade sökt henne.

– TV4 hade gjort ett avslöjande om Erland Olaussons pension som jag också fick bära hundhuvudet för fast jag inte hade fattat det beslutet

Wanjas man hade tillbakavisat reporterteamet och pekat: ”här är tomtgränsen, visa er inte här igen”. Då blev Wanja stressad. Huset hade inga gardiner och hon insåg att journalisterna skulle se henne ändå. Hon drog ner rullgardinerna och låste dörrarna, vilket hon annars aldrig gör i sommarhuset. Sen gick hon in i sovrummet för att lägga sig.

– Vi hade gått och lagt oss då det började blixtra runt omkring oss. Då hade de tagit sig fram till huset. De sa efteråt att de stått nere vid tomtgränsen, men det kan de inte ha gjort, för det blixtrade in i sovrummet när rullgardinen var neddragen. Och då tappade jag nästan fattningen, för då kände jag att nu är de nästan innanför huden på mig. Det kändes väldigt obehagligt.

PÅ SÖNDAGEN KOM kvällstidningarna igen. Socialdemokraternas partiledare Mona Sahlin hade gått ut och krävt Wanjas avgång. Expressen kom först, med helikopter. Men den här gången var Wanja Lundby-Wedin redo.

– Jag gick in, tog på mig min röda tröja så att det skulle se lite glatt ut, och så gick jag ut och krattade. Så då var jag förberedd.

Expressens helikopterbesök har av Thomas Mattsson beskrivits som ett pressetiskt ansvar, för att Wanja skulle ges chansen att tala ut. Hon upplevde dock inte händelsen på samma sätt:

– Egentligen hade de ju inte ens så mycket att fråga om. Det enda som fanns att fråga om var vad jag tyckte om att Mona Sahlin sagt att jag skulle avgå ur styrelsen. De hade kunnat ringa och frågat, men det skulle väl vara ett scoop med en stor rubrik: ”Här gömmer sig Wanja”. Det handlade verkligen inte om att jag skulle få ge min bild av vad som hade hänt.

Wanja menar att det värsta med drevet var när journalister dök upp på oväntade platser vid oväntade tillfällen.

– När de kommer överraskande in i den privata sfären, när man tror att man är ledig, säger hon.

De häckade utanför LO-borgen, väntade utanför hennes bostad och någon ringde till och med hennes mamma.

– Hade man bara lyssnat på vad jag sa hade jag gärna pratat med dem.

NÄR DREVET SÅ SMÅNINGOM såg sitt slut satt Wanja Lundby-Wedin kvar som LO-ordförande. Vid drevets början satt hon i ett 20-tal andra styrelser, vilket hon fick hård kritik för. Idag sitter hon i fem styrelser.

– Det var någonting som växte fram. Det har ju inte varit någon hemlighet, det har ju redovisats ett flertal gånger att en del av mitt uppdrag är att sitta i styrelser. Men det blev

När Wanja Lundby-Wedin höll tal på första maj menade kritiker att hon inte var trovärdig. Men Wanja själv har hela tiden känt att hon haft medlemmarnas förtroende.

Foto: Nathalie Sundesten Landin (t v), Lena Dahlström (t h).

”En fråga som återkom var om jag egentligen hade kompetens att sitta i den här typen av styrelser.”

så misstänkliggjort att jag kände att jag inte kunde sitta kvar. Dels det och dels att jag också fick betalt för en del av styrelsearbetena. Det var lika bra att avgå.

WANJA LUNDBY-WEDIN STOD alltså pall för pressen, och hon menar, precis som journalisterna vi har talat med, att granskning ingår i hennes jobb.

– Man ska tåla mycket granskning. Jag tänker att de får veta var jag bor, var jag har mitt sommarställe, vad jag tjänar. Jag ska granskas. Och om de ser mig göra något i mitt privata jag där jag verkligen inte lever upp till det jag står för, då ska det granskas också. När man, som jag, har en offentlig roll där jag vet att jag kan påverka många människor med vad jag tycker, säger och gör, då är det klart att det är viktigt att jag är trovärdig, att jag lever som jag lär.

Det var också i sin roll som LO-ordförande som Wanja kritiserades för AMF-skandalen. Nästan ensam fick hon stå till svars för det som skrevs.

– Det var som att det förväntades att jag skulle vara kordad, säger hon. Ingen ställde en enda gång den frågan till Urban Bäckström, som är ekonom och tidigare riksbankschef, hur han kunde vara så dum?

Hon beskriver det som att journalisternas uppfattningen verkade vara att ingen som har en så hög befattning kan vara så dum, men en gammal undersköterska kan vara det.

– En fråga som återkom var om jag egentligen hade kompetens för att sitta i den här typen av styrelser.

GRANSKNINGEN VAR ALLTSÅ legitim menar Wanja, fram till det att den skenade iväg. Hon beskriver hur hon upplevde det som att frågor ställdes just för att de skulle ställas, men att ingen var intresserad av svaren. Granskningen blev ett drev, och att bli utsatt för drev är inget som ingår i jobbet.

– Jag tycker inte att någon ska behöva utsättas för ett drev. Man blir aldrig samma människa igen, det tar så hårt. Det är inte så att jag går omkring och hänger med huvudet och tänker att livet är slut, men att vara utsatt för ett drev, det är ett trauma som man går igenom och det sätter sina spår.

**MAGNUS CARLSSON
FANNY GUSTAVSSON**

Att arbeta under ett drev

Foto: Wikipedia Commons

Bakom drevets löpsedlar och stora rubriker finns ett journalistiskt arbete precis som vanligt. På vissa sätt förändras det när bevakningen är som mest intensiv. På andra sätt gör det inte det. Här är journalisternas egna tankar kring vad som händer på redaktionen under ett drev.

Det journalistiska arbetet bakom drevet avviker ibland från det vardagliga.

Foto: Wikipedia Commons

Journalistiskt arbete är många gånger ett rutinarbete. Ett yrke där vinkel-, käll-, och skrivarbete sker på samma sätt gång efter gång.¹ Rutiner ses ofta som något bra både av journalister och chefer – de gör nämligen att man vet vad man kan vänta sig för resultat.² Men när något stort och oväntat dyker upp förändras arbetsgången, i alla fall till en annan typ av rutin. Ofta handlar det om att anpassa den nya händelsen till ens vanliga metoder. Det kan vara en av anledningarna till att många journalister inte ser så stor skillnad från den vanliga redaktionella vardagen. Men ändå är de medvetna om att det är något som sker på redaktionerna.

– Det blir bra stämning, mera surr, det blir en positiv anspänning på redaktionen, säger Eva Buskas, journalist på Aftonbladet. Man vill gå vidare och hitta bra grejer.

STUDIER AV JOURNALISTISKA arbetsplatser har visat att journalister främst arbetar självständigt. Efter de gemensamma morgonmötena delar man upp sig för att fortsätta på ”sin” uppgift.³ Men detta ändras under större projekt, såsom ett pågående drev. På de tidningar vi besökt övergick man till att sätta fler än en reporter på ämnet. Gärna med någon som har stora kunskaper om ämnet i spetsen. På Expressen har man exempelvis en grävgrupp som under AMF-härvan sattes in för att gemensamt arbeta fram nya vinklar. Och även på de övriga tre tidningarna blev det ett större samarbete kring rapporteringen.

– Vi var fyra-fem allmänreportrar och dessutom jag och Maria Crofts, vår privatekonomiska krönikör som skrev om detta, säger Cecilia Jakobson på Dagens Nyheter. Det händer sällan när det är vanliga nyheter.

ATT ARBETA UNDER ETT DREV

Cecilia Jacobsson och Eva Buskas.

Foto: DN och Magnus Carlsson

HUR MAN FÅR NYS om händelser av samma typ som AMF-skandalen skiljer sig åt från fall till fall. Det kan börja med att en annan tidning gräver fram nyheten och att man därifrån försöker göra det till sitt eget, i form av egna vinklar och att vara först på att gräva fram nya grejer om ämnet. I AMF-fallet var det till exempel Dagens Industri som skrev den första artikeln om Christer Elmehagens pension, medan det var Svenska Dagbladet som stod för nästa avslöjande om Elmehagens lön de senaste tio åren.

Hur man ser på och använder sig utav grävjournalistik skiljer sig åt på de tidningar vi besökt. Expressen satsar hårt på granskande journalistik och använder sig av den ovan nämnda grävgruppen för att få fram egna avslöjanden. På Aftonbladet har man ingen grävgrupp utan satsar snarare på att sätta de reportrar med mest förkunskap inom ämnet på uppdraget att titta vidare. Men Eva Buskas är inte främmande för en grävgrupp:

– Jag har inte gått igenom Expressens bevakning av det här, men det finns ju en uppenbar fördel med att man har sådana team, säger hon. Man har några som är inkörda på storyn och som vet vad som har gjorts tidigare, och har gamla lösa trådar från tidigare dagar som man kan spinna vidare på.

PÅ MORGONTIDNINGARNA är det upp till var och en av tidningens redaktioner hur man ställer sig till grävjournalistiken. Där handlar det i en större utsträckning om att låta någon reporter sitta längre än vanligt med en story. Enligt Erik Bergin, nyhetschef på SvD Näringsliv, har man en tydlig ambition om att föra en mer granskande journalistik. Men eftersom man är en ekonomiredaktion blir man lätt distraherad av andra saker som till exempel kvartalsrapporter. Dock ser han den ständiga bevakning av börserna som en del i sin granskning:

– Företag på börserna, som har aktier, dom granskar vi ju

varje dag liksom, säger han. Staten är ju den största ägaren på börserna, eller har varit i alla fall, så det är ju det vi egentligen kan säga. Just det här hur ägarna tar sitt ansvar gentemot småägare till exempel eller privat kapital kontra offentligt. Det är kanske vårt främsta uppdrag, kan jag tycka, säger Erik Bergin.

Eftersom ett mediedrev definieras av att ett stort antal medier bevakar samma händelse samtidigt⁴ uppstår naturligtvis problemet – hur hittar man egna vinklar? Traditionellt nyhetsarbete, intensivt gräv och bra källor är viktiga pusselbitar i arbetet.

Jan Almgren på SvD menar att ett bra nätverk är mycket viktigt när man skriver om ekonomi och näringsliv.

– I näringslivet är folk väldigt oroliga av sig och det är mycket off the record, säger han. Att man får nåt slags förtroende hos folk så att dom kan berätta liksom. Det är ett rent nyhetsarbete, ringa i telefon och vittja mina källor.

Micke Ölander som jobbar i Expressens grävgrupp betonar att det är viktigt att man har kunskap om ämnet man tar sig an. Deras arbete startar med att gå igenom alla handlingar som finns kring ämnet. Efter det kan man börja leta efter ingångar och kontakta folk.

– De som jobbar med den här typen av långsiktiga komplexa reportage, är oftast specialiserade på ett par olika ämnesområden, säger han. De är ofta väldigt insatta i förvaltningsteknik, hur sekretesslagen och det offentliga fungerar.

EN DEL AV JOURNALISTERNA vi pratat med hävdar även att man tittar mer på vad andra tidningar gör, och vilka vinklar de väljer. Dels för att inte själv missa något, men även för att se vad de andra faktiskt missat. Trots att det alltid är en del av nyhetsarbetet att hålla koll på ens konkurrenter blir det tydligare under drevarbetet.

– Det bildas i alla sådana här storys rykten, som att Ex-

Jan Almgren.

Foto: SvD

pressen har si och så många, de jobbar tio personer på det här, säger Eva Buskas på Aftonbladet. Konkurrensen blir otroligt mycket mer påtalig, man vill ju inte hamna i en situation där man är tvåa på bollen.

Vilka vinklar man väljer kan också bero på mängden resurser man har. Inom kvällspressen kan man till exempel satsa mer för att få ett uttalande. Under AMF-härvan tog man sig bland annat ut till Wanja Lundby-Wedins sommarställe för att få en kommentar. Det kan å ena sidan ses som att man ger huvudpersonen en chans att säga sitt. Men på morgontidningarna ser man det inte som ett alternativ.

– Jag skulle aldrig springa omkring i någon trädgård eller sådär, det finns ju inte på kartan, säger Jan Almgren på SvD. Men det är kvällstidningskultur, där finns det ju en förväntan att man ska göra det.

INOM JOURNALISTIKFORSKNING har begrepp som nyhetsjägare och pedagoger blivit centrala. Medan pedagogerna ser journalistiken som ett intellektuellt yrke och betonar hur nyheter påverkar och ger saker ett sammanhang, så utmärks nyhetsjägarna av att de snarare vill ge en snabb förmedling av neutrala nyheter, det vill säga fakta. De flesta journalisterna föredrar någon av de två typerna, men är medvetna om att tidningen behöver bägge.⁵ Ett tydligt exempel på detta är de analystexter och kommentarer som tidningarna har för att ge ökad förståelse till sina läsare. På DN arbetar man särskilt hårt med just nyhetskommentarer.

– Min uppgift är, väldigt förenklat, att förklara vad det betyder, säger Maria Crofts som skriver DN:s privatekonomiska kommentarer. Man ska tillföra kunskap och hjälpa läsarna.

MAGNUS CARLSSON, FANNY GUSTAVSSON & JOANNA WAHLSTEN

Micke Ölander.

Foto: Robban Andersson/ Expressen

”Allting handlar om pappersvändande”

På Expressen har man en egen modell för grävjournalistik. En liten grupp har avsatts för att på egen hand gräva fram djupare nyheter på en längre tidsbasis.

Personerna i grävgruppen arbetar inte under nyhetschefen på samma sätt som allmänreportrarna. Istället har man en närmare kontakt direkt med redaktionsledningen.

– Det finns många svåra beslut att fatta i samband med publiceringar. Det kan röra sig om att kontroversiella metoder har använts, eller andra etiska frågor, säger Expressens chefredaktör Thomas Mattsson. På Expressens hemsida kan man till exempel läsa att gruppen i viss mån sysslar med så kallat wallrafferi, som då brukar filmas med dold kamera. Metoden används restriktivt, och ska alltid godkännas av chefredaktören innan den utförs. Filmade personer erbjuds också alltid möjligheten att kommentera innan publicering.

ANNARS SYSSLAR GRUPPEN främst med vad Thomas Mattsson kallar ”traditionell grävande journalistik”. Man följer upp tips, man kollar upp saker utifrån hypoteser om hur något skulle kunna ligga till. Tidningen har också två anställda researchers som begär ut offentliga handlingar som grävgruppen sedan plöjer igenom. Ibland kan det röra sig om enorma mängder sidor. Micke Ölander är en av journalisterna i Expressens grävgrupp, och han har vant sig vid de stora mängderna papper. – Det är en personlighetsläggning, säger han. Han pekar också på att det är en oerhört viktig del i grävande journalistik: – Allting handlar om pappersvändande. Och källor.

Gruppen kallas ibland även in för att förstärka det vanliga nyhetsarbetet, vilket till exempel skedde under drevet mot Wanja Lundby-Wedin. – Man kan aldrig förutspå hur en dag kommer att se ut, säger Micke Ölander. Man vet aldrig vad som kommer att hända.

MAGNUS CARLSSON

Olika ledarstilar ger skillnad i tidningen

Varje publiceringsbeslut på varje tidning bidrar tillsammans till hur den totala mediebilden ser ut. Vem är det som tar besluten om vilka vinklar som görs och vad som blir fokus i ett drev – nyhetschefen eller reportern? Verkligheten ser olika ut på olika tidningar.

Högst upp sitter chefredaktören med det huvudsakliga ansvaret gentemot styrelse, ägare och lagen.¹ Men på redaktionerna ser beslutsfattandet ut på ett annat sätt. Nyhetschefens ledarstil är avgörande för hur chefer och reportrar förhåller sig till varandra.

PÅ KVÄLLSTIDNINGARNA kan man säga att ledarstilen är av ett mer auktoritärt stuk, där cheferna har en tung roll. Den auktoritära ledarstilen har också kopplats ihop med ett mer målinriktat ideal där snabbhet och jakten på morgondagens nyheter är det centrala, vilket kan sägas karaktärisera kvällspressen.² På Aftonbladet kommer reporterna in vid lunch och då är planen för hur man skall ”attackera” händelsen redan spikad. Nyhetscheferna tar alltså ett tydligt kommando, drar upp riktlinjer och är vana vid att ta ett stort personligt ansvar³.

– På morgonen sätter sig cheferna i ett möte och försöker identifiera vad man ska gå vidare på från igår och vad man ska satsa sitt krut på idag, säger Eva Buskas, journalist på

Aftonbladet. Oftast har man lite olika spår, och ofta sätter man en önskevinkel. Sen försöker man sätta in de reportrar som man tror passar bäst och finns tillgängliga den dagen.

PÅ MORGONTIDNINGARNA har nyhetschefen en mer demokratisk roll.⁴ Om kvällspressen kunde kopplas ihop med ett mer målorienterat ideal kan man säga att morgonpressen istället drivs av en tanke om att reportrarna skall vara självständiga och ta ansvar, och att journalistiken om möjligt ska få ta lite längre tid.⁵ Reportrar och nyhetschefer resonerar fram vinklarna genom dialog och mycket av ansvaret ligger på skribenten. Nyhetschefen har mer av en rådgivande roll.⁶ Erik Bergin, nyhetschef på SvD:s Näringsliv, menar att i ett mediedrev är chefers roll är att balansera de toppar och dalar som förekommer.

– I början går ju alla igång och jagar på rätt mycket, och det är inga problem att få igång folk. Men ibland händer det ju att reportrar kanske snöar in eller blir fartblinda, säger han. Så när det når toppen ska man som nyhetschef kanske ligga lite mer i mitten och försöka bromsa lite: ”okej, men har du kollat det?” och spela lite djävulens advokat. I bästa fall hamnar man någonstans i mitten.

JOANNA WAHLSTEN

KRÖNIKA

Under ett drev: att tänka efter före

Som snart utexaminerade journaliststudenter och på väg ut i arbetslivet är det inte helt orealistiskt att vi i framtiden kommer vara en del av ett drev. Det är inte helt omöjligt att vi med våra artiklar kommer vara med och skapa ett drev. Och det känns inget vidare. Det är därför på sin plats att reflektera lite över detta.

Att journalisternas största uppdrag är att granska makten är vedertaget. Den granskningen bör göras.

Men det är lätt att skylla ifrån sig på cheferna, och säga att det är de som bestämmer vad som ska vara med i tidningen. Det kan förvisso vara sant, men det är viktigt att då och då stanna upp, tänka efter och analysera vad man gör.

Annars är det nog lätt att man får ett tunnelseende, att man glömmer bort vad granskningen egentligen handlade om och att bevakningen blir konstig.

Välfungerande, kritiskt granskande och oberoende medier är viktigt i ett demokratiskt samhälle. Men man måste komma ihåg att makthavare är människor de med. En granskning som övergår till övertramp och hård kritik av en privatperson är bara onödig. De minuter det tar att reflektera över bevakningen, istället för att hetsa varandra, är en väl värd investering. Dessutom handlar det om respekt för en utsatte. Och framförallt handlar det om ansvar.

REDAKTIONEN

Faksimil ur Expressen den 25 maj 2009.

Under ett drev är det lätt att man publicerar mindre relevanta artiklar för att hålla igång nyhetsflödet.

Vad får plats?

Nyhetsvärderingen fungerar som en krok, där det gäller att inte tappa läsarna. För att hålla en händelse vid liv behöver nyhetsrapporteringen nytt material. I många fall är detta en naturlig följd, men ibland, särskilt i drevets slutskede, får irrelevanta nyheter en plats i tidningen bara för att fylla spalter.

– På slutet av en stor händelse, ja då är det mycket skit som åker in bara för att det finns ett visst intresse, säger Cecilia Jakobsson, journalist på Dagens Nyheter.

I AMF-härvan var nyheten om att Wanja Lundby-Wedins man bott på LO:s hotell gratis, enligt Cecilia Jakobsson, en sådan nyhet. Men den var även intressant ur andra aspekter. Dels för att morgontidningarna näst intill valde bort den helt, medan kvällstidningarna slog upp stora rubriker. Men även för att kvällstidningarna då valde att dra upp gamla nyheter, så som att Wanja Lundby-Wedins man tidigare fått ett jobb på LO.

DE FLESTA AV journalisterna och nyhetscheferna vi har pratat med är eniga om att nyhetsvärderingen läggs om vid ett mediedrev. Men de tycker inte att det finns en konflikt med det. Snarare anser man att stora händelser, till exempel skandaler, förtjänar mycket plats.

– Alla detaljer är ju intressanta i ett sammanhang, och detaljerna finns ju där för att förklara, säger Micke Ölander,

journalist på Expressen. Journalistik handlar ju i mångt och mycket om detaljer.

– Det är klart att om inte den här skandalen hade varit på gång, så kanske vissa saker inte hade varit intressanta. Men att de blir det i ljuset av vad som tidigare hänt, eller av det som händer, säger Maria Crofts, journalist på DN trots att hon egentligen är tveksam till om nyhetsvärderingen faktiskt förändras.

FÖRÄNDRINGEN I nyhetsvärderingen står även i relation till hur mycket man arbetar med att få fram nytt material. En del journalister menar att det är svårt att komma på egna, och nya, vinklar om man själv inte kläckt den första nyheten. Och då kan det bli att man lätt hänger på de andra medierna, eller gräver i arkivet.

– Det finns ju en risk att man dras med, det ligger ju i drevproblematikens natur att man tappar proportionerna, säger Eva Buskas, journalist på Aftonbladet.

Till skillnad från morgontidningarna har de och Expressen många lösa uppslag som kan fyllas med information om något stort. Det är viktigt att balansen blir bra.

– För läsarna kan ju också tröttna och känna att det här är orimligt eller inte intressant, fortsätter hon.

FANNY GUSTAVSSON

Den ständiga

Trots att Wanja Lundby-Wedin var AMF-skandalens huvudperson kom hon bara till tals i en knapp tredjedel av artiklarna som handlade om henne. Var det ett strategiskt drag av LO eller bara en lat journalistkår?

När Christer Elmehagen och Ingvar Skebergs pengaflytt avslöjades var tidningarna igång direkt.

– De ringde under helgen och frågade om jag hade någon möjlighet att få kontakt med Wanja, säger Cecilia Jakobsson, journalist på Dagens Nyheter.

Som fackreporter har hon ofta kontakt med LO och tidningens ledning hoppades därför att hon kunde få ett uttalande, men LO-basen var oanträffbar redan vid skandalens första skeende. Något hon fortsatte vara vid flera tillfällen under den kommande medierapporteringen. Få uttalanden men desto fler pressmeddelande, och ofta sent utgivna sådana.

Videokonferenser lades även upp på LO:s hemsida.

– LO hade ju för första gången lagt till med någon egenomlig strategi, säger Cecilia Jakobsson.

ATT WANJA LUNDBY-WEDIN endast kommit till tals i en knapp tredjedel av de artiklar som handlar om henne kan vara hennes eget fel.

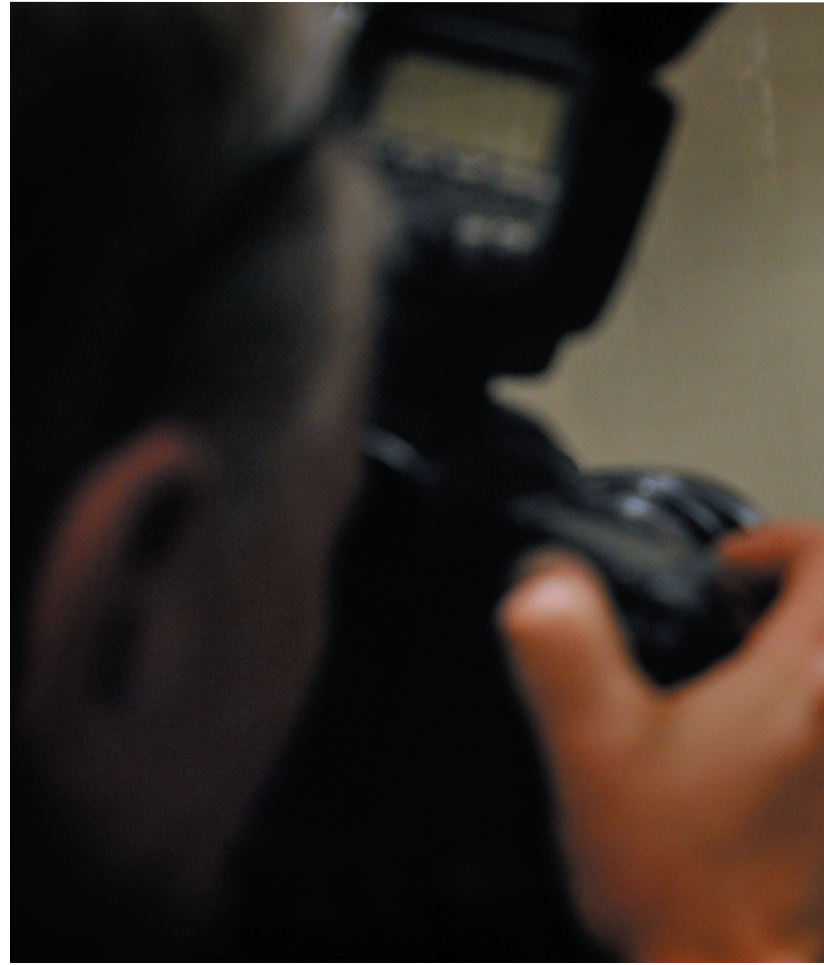
– Vi jagade henne varje dag, förklarar Mats J Larsson, dåvarande nyhetschef på DN. Men Wanja valde flera gånger själv att inte bli citerad.

Uttalanden och pratminus är en viktig del av nyhetsjournalistiken. Vilka som ges utrymme i artiklarna är en viktig del av vinkeln och den bild läsarna får. Jakten på citat är en nödvändighet för reportrarna.

MEDAN DAGENS NYHETER ofta nöjer sig med att frenetiskt ringa sina intervjupersoner, använder sig andra tidningar ibland av offensivare metoder. När Wanja Lundby-Wedin befann sig i sin sommarstuga valde Expressen att besöka henne. En hyrd helikopter tog en reporter och fotograf dit, varpå Wanja Lundby-Wedin ställde upp på en intervju. Tidningens chefredaktör, Thomas Mattsson, anser att det från deras sida var en ärlig chans att låta henne få komma till tals, snarare än ett övertramp på hennes privatliv.

– Jag ser det som ett pressetiskt ansvar att låta henne komma till tals, därför var det ingen tvekan om att åka dit med helikopter, säger han.

Även om Dagens Nyheter inte använder sig av liknande metoder kan Cecilia Jakobsson till viss del förstå Expressens agerande. Så länge det sker på ett juste sätt och inte involverar övertramp, hot eller tvång.

Den bild som gavs av Wanja Lundby-Wedin i tidningarna berodde till stor del på

– Man vill ju ställa frågor till någon. Men ändå, jag skulle bara kunna gå fram och ringa på dörren, men är det så att de inte öppnar eller inte vill prata då skulle jag inte tränga mig på.

LIKVÄL ÄR TIDNINGARNA vi pratat med eniga om att det handlar om att ge en så rättvis bild som möjligt av det som skett, främst genom att låta alla sidor komma till tals. Men det handlar även om att artiklarna blir bättre med citat. Vilket leder till en intensiv jakt efter bäst, eller i vissa fall flest, pratminus.

– När man närmar sig toppen och debatten är som hetast, då är det ännu viktigare, säger Erik Bergin, nyhetschef på Svenska Dagbladet Näringsliv.

Inte desto mindre ligger det i de utsattas fördel att komma till tals. Dels för att få en chans att säga sitt, men även för att förhålla sig på ett bra sätt till media. Precis som media vill

jakten på citat

om hon fick komma till tals, och vad hon fick sagt.

Foto: Tomas Oneborg/ SvD

ha ett bra förhållande till den utsatte. Det är ett samband som är svårt att se vid första anblick av ett drev. Det är ett samspel som sker bortom offentligheten - källor behövs för att få information och uttalanden, precis som källorna behöver journalisterna för att få fram sitt buskap.

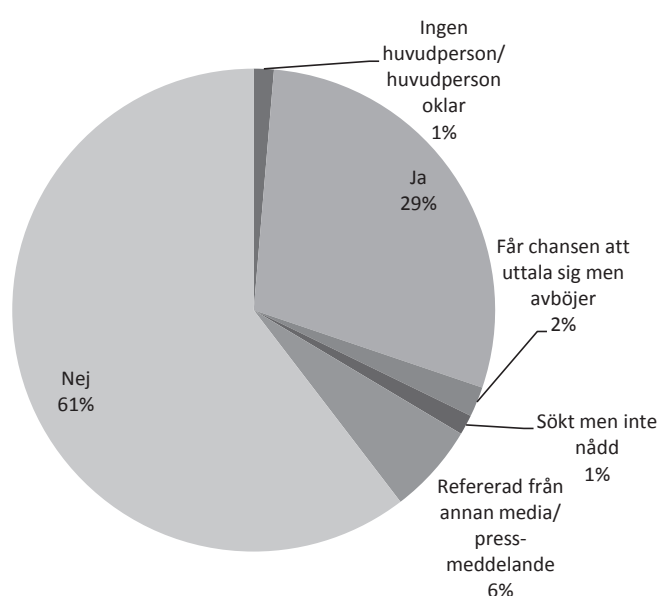
SOCIOLOGEN HERBERT GANS beskrev det en gång som en tango, fast med en omtvistad slutsats: "Även om det krävs två för att dansa tango och antingen källorna eller journalisterna kan leda dansen, är det oftast källorna som står för ledandet."¹

– I näringslivet är folk skitoroliga liksom, det är mycket off the record, att man får något slags förtroende hos folk så att dom berättar nya grejer, säger Jan Almgren, journalist på SvD. Han menar att stora delar av AMF-avslöjandet var ett resultat av olika tips som han sedan satte ihop. "Sätt dig ner och räkna ut vad han har fått under tio år", sa

FAKTA

- Av de tidningar vi analyserat lät Aftonbladet Wanja Lundby-Wedin komma till tals i flest artiklar där hon var huvudperson (44%). Likaså var hon den som fick uttala sig *mest* i de artiklarna.
- Dagens Nyheter lät henne komma till tals i en tredjedel av artiklarna. I Expressen däremot kom hon bara till tals i var fjärde artikel som handlade om henne. På Svenska Dagbladet kom Wanja Lundby-Wedin till tals i 22 procent av artiklarna med henne som huvudperson.

I de artiklar där Wanja Lundby-Wedin är huvudperson – kommer hon till tals? (alla tidningar)

en källa till honom om Elmehagens lön. Precis som AMF-skandalen är de flesta skandaler ett resultat av någon form av läcka, ofta en med egen vinning i avslöjandet. Läckan är beroende av media för publicering, media är beroende av läckan för tipsen.²

Ett annat faktum är att källorna finns kvar när skandalen ebbat ut.

– Vi har ju en relation till de här människorna, vi träffar ju dem regelbundet, säger Cecilia Jakobsson.

Därmed måste hon, som de flesta andra reportrar, kunna återkomma till källorna efter skandalen med huvudet högt, i jakten på nya citat.

FANNY GUSTAVSSON

”Historiskt

Faksimil ur Expressen den 26 maj 2009.

Den 26:e maj kunde man på Expressens förstasida läsa att Wanja Lundby-Wedin inte ville svara på frågor.

Men några timmar senare fick man göra en extraupplaga – sedan det visat sig att man intervjuat fel person.

klantigt”

Expressen hade precis gjort ett avslöjande om Wanja Lundby-Wedins mans resor till Italien, där han hade bott gratis på LO:s hotell utan att redovisa skatteförmån.

Nu ville man ha kommentarer. För att få det skickades Clarence Frenker och fotografen Tommy Pedersen ut. De höll till i krokarna av Wanja Lundby-Wedins bostad och väntade på att hon skulle visa sig. Plötsligt dök en kvinna upp. Expressens team fotograferade och ställde frågor, men de fick inga svar. Personen som fick frågorna ville inte svara.

Dagen efter kunde man på Expressens förstasida läsa rubriken ”WANJAS UTBROTT”, följt av underrubriken ”LO-basen vill inte svara på Expressens frågor om hon deklarerat för lyxresan”. Där fanns även en stor bild, föreställande en kvinna som står bredvid en bil.

Men något hade gått snett.

Kvinnan på bilden var inte Wanja Lundby-Wedin.

Och det var inte Wanja Lundby-Wedin som inte ville svara på frågor.

– **DET ÄR ETT MÄNSKLIGT** misstag som man inte kan gardera sig mot, säger Expressens chefredaktör Thomas Mattsson.

– Reportern var där, han träffade en person som han trodde var Wanja Lundby-Wedin och hon gav svar som verkade rimliga. Det var ett misstag och sånt händer. Men faktiskt märkte ingen annan media det i början, inte ens Wanja Lundby-Wedin själv märkte det i början.

Att man förväxlat två personer upptäcktes först sedan en person från Socialdemokraterna tipsat tidningen.

Så snart Expressen själva förstod att det var en felaktig bild på förstasidan gjorde man en ny upplaga, med en ny framsida, samt en stor rättelse där man bad om ursäkt för publiceringen. Thomas Mattsson ringde också personen som hamnat på förstasidan och bad personligen om ursäkt.

HÄNDELSEN KUNDE SES som ett öppet mål för annan media att häckla Expressen. Jan Almgren på Svenska Dagbladet minns publiceringen.

– Vi hade ju otroligt kul åt det där, men det var ju också jättetråkigt, helt historiskt klantigt liksom.

Han tror också att Expressens publicering kan ha varit en bidragande orsak till att drevet mot Wanja Lundby-Wedin dog ut.

– Ja, det kanske det kan ha gjort. Att det kanske var nån slags illustration av att nu börjar det bli krampaktigt.

Eva Buskas på Aftonbladet säger att det var blandade känslor inför felpubliceringen.

– Clarence har varit på Aftonbladet, så vi är ju många här

Faksimil ur Expressen den 26 maj 2009.

som känner honom. Och vi tyckte mer synd om dem än kände någon slags skadeglädje.

THOMAS MATTSSON PÅ Expressen anser ändå att tidningen fick en juste behandling av andra medier. Bland annat visades exempel upp på tidigare felpubliceringar.

– Jag tycker att övriga media har varit snälla mot oss. Till exempel spelade radion upp något inslag där man intervjuat fel person, och de hade kunnat gå mycket hårdare åt oss.

Hur tror du att publiceringen har påverkat trovärdigheten för er som nyhetsmedium?

– Det var inte bra, men vi var tydliga med att vi hade gjort fel. Det är ett misstag, men på lång sikt tror jag inte att det ska påverka vår trovärdighet.

Thomas Mattsson får medhåll från medieforskaren Lars Nord.

– Det var ett stort misstag och förödande just då, men det blev ingen längre skada. Expressen gjorde helt rätt och bad om ursäkt väldigt snabbt, bara några timmar senare. Alla kan ju göra misstag! Det är naturligtvis pikant men Expressen krishanterade på ett bra sätt tycker jag.

FOTNOT: Vi har sökt Clarence Frenker för en kommentar. Han har dock avböjt medverkan.

MAGNUS CARLSSON

Drev slutar ofta

Ett vanligt förekommande inslag i mediedrev är att avgångskrav riktas mot en utsatte, antingen från skribenter eller genom pratminus. Alla ger emellertid inte vika för avgångskraven.

Det finns många exempel på när politiker och tjänstemän avgått som en följd av mediedrev, däribland: Mona Sahlin, Ove Rainer, Laila Freivalds och Maria Borelius. Gemensam nämnare för alla de här personerna är att de motiverat sin avgång med ett för hårt tryck från medierna. Flera av personerna menar också att anledningen till avgången är att medierapporteringen har blivit allt för privat¹. En politikers avgång i samband med en skandal verkar ofta vara ett syfte i sig med bevakningen.²

Fenomenet brukar kallas för mediernas avskedandemakt, det vill säga när en mycket intensiv bevakning av en person leder till att denne avgår från sin post.

Mats Sjölin, professor i statsvetenskap vid Växjö Universitet beskriver avskedandemakten som "när medierna, genom en samfällad och intensiv kritisk granskning på nyhetsplats och i ledarkommentarer av (påstådda) oegentligheter i enskilda ledande politikers eller tjänstemäns agerande, skapar ett opinionstryck som tvingar den kritiserade personen att avgå från sitt offentliga ämbete".³

HAN FRAMHÄVER ÄVEN att mediernas anpassning till medielogiken, då medieinnehållet gärna tillspetsas, förenklas och polariseras, leder till historier som målas upp i svart eller vitt. En rimlig tolkning av resonemanget är att medierna i praktiken nästan kan bestämma vem som ska avgå och vem som får sitta kvar⁴. Avskedandemakten utövas mer nu än vad den har gjort förr. Det beror enligt Sjölin på en förändrad granskning av politiska makthavare och politikens anpassning till medielogiken, snarare än ett mer klandervärd beteende hos makthavarna.

SÅ SÅG AVGÅNGSKRAVEN UT I VÅR UNDERSÖKNING

I vår kvantitativa undersökning tittade vi bland annat på hur ofta det förekommer ett avgångskrav, antingen i ett pratminus eller riktat från skribenten själv.

I materialet fanns det avgångskrav mot Wanja Lundby-Wedin i 16 procent av artiklarna. I 14 procent av artiklarna finns ett otydligt avgångskrav, eller ett som inte står i klartext, men kan anas mellan raderna.

Vårt att notera här är att alla avgångskrav är noterade, det vill säga att krav på avgång från AMF och LO är hopklumpade. Dock rörde sig de flest avgångskraven om LO-

Faksimil ur Expressen den 6 april 2009.

FORSKNING VISAR ATT avskedandemaktens mest viktiga verktyg, avgångskravet, varierar kraftigt mellan olika mediedrev. I rapporten "Statsråden och dreven" analyseras och jämförs dreven mot Ove Rainer 1983 och Laila Freivalds 2000. Från rapporteringen 1983 undersöktes 89 artiklar och eterinslag, av dessa innehöll 18 direkta avgångskrav. Under drevet mot Laila Freivalds 2000 undersöktes 66 artiklar/inslag och där fanns endast ett uttalat avgångskrav⁵.

Två studenter vid Lunds Universitet har i en uppsats undersökt avgångskrav i tre olika tidningar, under rapporte-

posten, då en stor del i huvudkonflikten var att hon som LO-representant godkände en orimligt stor pension.

VANLIGAST VAR ATT avgångskravet kom från en annan fackkollega och framfördes i en nyhetsartikel, 36 procent av avgångskraven kom från dessa. Näst vanligast var avgångskrav från "vanligt folk", allmänhetens representanter. De stod för 30 procent av kraven. På tredje plats kom krav från skribenten, med 21 procent av kraven. Inga avgångskrav från skribenten förekom dock i nyhetsartiklar, dessa var istället förlagda till krönikor och debattartiklar.

”Nu jävlar avgår

Många mediedrev slutar med att den utsatte personen avgår. Så var dock inte fallet med Wanja Lundby-Wedin. Vi har pratat med journalister som deltog i drevet, och frågat hur de ser på avgångar.

Eva Buskas på Aftonbladets samhällsredaktion skrev flera artiklar om Wanja Lundby-Wedin under drevet. Hon, liksom flera andra vi har intervjuat, vittnar om hur stämningen stiger och en spänning byggs upp på redaktionen under ett pågående drev. En del i spänningen blir ofta den stora frågan om personen ska avgå eller sitta kvar.

– Det låter så otroligt brutalt och man ska inte uttrycka sig så, men det finns ju någon form av vittring: ska hon klara det här? Kommer hon att avgå? Det är klart att det påverkar, det påverkar stämningen jättemycket om man känner att någon är i blåsväder, säger hon.

Kan det bli så att man ser en eventuell avgång som en skalp?

– Det visar ju att man har varit rätt på det, och jo, det kan finnas inslag av skalptänkande. När man befinner sig i en sådan här nyhetsutveckling går man ofta på adrenalin.

Hon är dock noga med att klargöra att en avgång inte är ett självändamål i sig.

– Det är klart att man inte blir opåverkad av känslan av att ha gjort någon slags skillnad, men det är självklart att det inte är ett eget ändamål, säger hon och tillägger:

– Det är mer att man är nyfiken: hur ska det gå? Kommer hon att reda ut det här? Det är inte så att man firar med tårta, så är det absolut inte.

WANJA LUNDBY-WEDIN VALDE att inte avgå från posten som LO-ordförande. Hon lämnade däremot sin styrelsepost i AMF och även flera andra styrelser, till en följd av den massiva kritiken mot hennes höga frånvaro. Flera kritiker menade att hennes förtroende som LO-ordförande var förbrukat, även om det råder delade meningar om det. Men avgången var inte långt borta, menar bland annat Svenska Dagbladets näringslivsjournalist Jan Almgren:

– Jag vet inte varför hon inte avgick, hon bestämde sig väl bara för att försöka ta fighten, säger han och fortsätter:

– Min bedömning är att det var nog väldigt nära. Det hängde nog på en tråd några dagar. Hon hade någon presskonferens som hon aldrig kom ut till, då kände jag att nu jävlar avgår hon, men det gjorde hon inte.

ANDRA MENAR ATT AMF-skandalen inte gjorde henne till en mer klandervärd LO-ordförande, och att det därför kunde vara rimligt att hon satt kvar på den posten.

– Hon har ändå varit LO-ordförande i tio år och ville liksom inte falla på en sådan här grej, säger Cecilia Jakobs-

Faksimil ur Expressen den 5 april 2009.

son på Dagens Nyheter. Jag tycker hon gjorde ett starkt intryck vid flera tillfällen, för det blir nästan en besvikelse när hon inte avgår i journalistikåren.

Eva Buskas på Aftonbladet konstaterar också att Wanja Lundby-Wedin gjorde rätt som satt kvar på sin post.

– Wanja sitter ju kvar. Hon red ju ut den här stormen. Men det var ju också rimligt tycker jag. Hon begick massa misstag och hon skötte inte sitt styrelseuppdrag. Frågan är om det hade varit värt att hon skulle avgå som LO-ordförande. Det tycker inte jag.

I TIDIGARE FORSKNING har det framkommit att oärlighet och lögn är starkt avgörande i politiska skandaler¹ och om drevet leder till en persons avgång. Wanja Lundby-Wedin smutskastades inledningsvis när hon hävdade att hon inte visste om vilka summor som betalats ut, men strax därpå visade det sig att beslutet hade tagits på annat håll. Det må ha varit moraliskt felaktigt att inte ha koll på

hon"

vad man godkänner, men att hon faktiskt talade sanning när hon sa att hon inte visste lär ha varit viktigt för hennes trovärdighet. Det här var förmodligen också en faktor som gjorde det möjligt för henne att sitta kvar.

UNDER DREVET FICK Wanja Lundby-Wedin, i sin roll som styrelseledamot i AMF, kritik från Socialdemokraternas partiledare Mona Sahlin. Hon uppmanade Wanja Lundby-Wedin att avgå ur AMF:s styrelse, men påpekade flera gånger att hon borde sitta kvar i LO.

Tidigare forskning har också visat att ett stöd från ledande politiker eller tjänstemän är i det närmaste en förutsättning för att kunna sitta kvar på sin post.² Kanske var det just därför som Wanja Lundby-Wedin orkade med det massiva medietrycket.

MAGNUS CARLSSON

Strategin viktig när man hanterar en kris

Paul Ronge.

Foto: Håkan Flank

När drevet går är det väldigt viktigt vad man kommunicerar till medierna – när man gör det och hur man gör det. Allt för att klara sig lindrigt undan. Många tar hjälp av en kriskommunikatör.

När rapporteringen kring Wanja Lundby-Wedin och LO drog igång på allvar, utvecklade LO tidigt en tydlig mediestrategi. Pressmeddelanden skickades ut sent på dagarna, ibland kompletterades de med videoinspelningar och presskonferenser hölls sent på kvällarna, för att sedan fortsätta in på nätterna. En strategi som inte är speciellt ovanlig. – När det handlar om något som är negativt, då brukar man säga att meddelandet ska komma ut sent på dagen, det ska vara tråkigt skrivet och gärna referera bakåt i stilen ”som tidigare nämnts”. Det handlar helt enkelt om att minska nyhetsvärdet och intresset, säger pr-konsulten och medierådgivaren Paul Ronge.

Han säger att det viktigaste är att man inte har en pr-konsult med en färdig mall, varje fall måste diskuteras. Däremot finns några centrala punkter. Bland annat måste den utsatte först göra en objektiv nyhetsbedömning, vilket kan vara svårt, då man själv befinner sig mitt i händelsernas centrum. En annan viktig del är att alltid hålla sig till sanningen. – Jag brukar säga att du alltid måste berätta sanningen, men inte nödvändigtvis alltid hela sanningen. Sen så måste man ha förklaringar till saker, för det finns alltid en förklaring till allting.

MAGNUS CARLSSON

FOTNOT: Paul Ronge vill inte analysera hur LO:s kriskommunikation fungerat, då han själv varit involverad i organisationens medieavdelning. Därför anser han att han är jävlig.

Till sist.

*Tio veckors intensiv granskning har mött sitt slut.
Dags att summera vad vi har lärt oss.*

Vi gick in i granskningen med föreställning om att drev är något som per definition är väldigt dåligt, och att den här typen av bevakning inte var önskvärd, från någon sida.

Ändå existerar den.

Här fanns ju saker att reda ut. Hur kan journalistiska drev finnas? Hur motiveras de på redaktionerna, och framförallt, vad händer egentligen på en redaktion under ett drev?

VI BÖRjade VÅR granskning. Vi läste allt som skrevs i Stockholmstidningarna. Sen besökte vi redaktionerna och pratade med dem som faktiskt tillsammans skapar dreven. Helt plötsligt kände vi att mediedrev inte alls var något onaturligt, snarare något som till mångt och mycket är legitimt.

Dreven finns ju där av en anledning, oftast att någon gjort något högst tvivelaktigt, som drabbar många människor. Saker måste redas ut, och för att reda ut saker faller det sig helt naturligt att man jagar fatt i den berörda personen. Läsarna kräver en förklaring.

Där och då kände vi nog att det lät väl rimligt. Vi fick dessutom veta att man inte använder sig av några tvivelaktiga metoder, inte ens på kvällstidningarna. De vill ju också ha ett gott anseende.

Var det egentligen konstigt att man åkte helikopter till Wanja Lundby-Wedins sommarstuga för att göra en intervju? Stugan låg avigt till, man behövde kommentarer och man hade inte fått tag i henne per telefon.

WANJA LUNDBY-WEDIN hade inte upplevt det på samma sätt. Hon kallade det för ett trauma, att vara offer för ett drev. Hon berättade om hur hon nästan bröt ihop när en fotograf smög sig fram till sommarstugan, hur hennes man fick köra omvägar med bilen för att skaka av sig reportrar och om hur journalister ringde till hennes mamma. Helikopterbesöket kommenterade hon med att om tidningarna

ville ha kommentarer, ja då kunde de ju prova att ringa och lyssna på det hon hade att säga. De båda sidorna beskrev, minst sagt, inte situationen som likadan.

Sanningen ligger förmodligen någonstans mittemellan. Båda sidorna kan ha intresse av att vinkla det till sin fördel. Tidningarna har ett intresse av att framstå som snälla och Wanja Lundby-Wedin har ett intresse av att framstå som hårt utsatt. Men framförallt handlar det antagligen om hur man upplever olika saker, och där kan det självklart skilja sig åt.

MAN BÖR FRÅGA SIG vilken journalistisk kvailtet ett drev håller, samt vad dreven har för effekt på journalistiken i stort.

Funderar man en stund på det, kan man konstatera att det finns två sidor av drevet, den bra och den dåliga.

Den bra sidan är att dreven i regel uppstår efter granskning, där man avslöjat något som förhoppningsvis är relevant. Granskning är något som i grunden är positivt, ofta benämns det till och med som en förutsättning för en väl fungerande demokrati. Och så länge granskningen rör relevanta områden, så är den helt och hållet positiv.

Men den dåliga sidan finns också där; när medierna får ett tunnelseende, när granskningen mynnar ut i en extrem personifiering och när fokuset får en alltför privat karaktär.

Journalisten Eva Buskas på Aftonbladet definierade problemet ganska bra när hon sa att man inte kan säga att drevjournalistik rent generellt är ett problem, men att om alla journalister ” har tappat huvudet och kör utan bromsar ” finns där ett problem. Drevet mot Wanja Lundby-Wedin höll sig trots allt i mycket stor utsträckning till den offentliga sfären. Privatlivet utelämnades i det närmaste helt.

Det är också viktigt att komma ihåg vad ett drev är för något. Det är lätt att begreppet börjar användas för ofta, som någon form av smutskastning. På senaste tiden har Jan Guillou hävdat att han varit utsatt för ett drev i samband med avslöjandet av hans kontakter med KGB. Men var det verkligen ett drev?

I början på det här arbetet konstaterade vi ett antal faktorer som kännetecknar ett drev. Bland annat att många medier deltar, med liknande vinklar och att det pågår under en längre tid. Även ”jakten” på den omskrivna personen brukar vara central.

Tittar man på bevakningen kring Jan Guillou, kan man konstatera att många medier skrev om avslöjandet, många med snarlika vinklar. Guillou fick hela tiden kommentera och förklara. Det tog inte många dagar innan rapporteringen svalnade. Det är således väldigt tveksamt om den rapporteringen kan kallas drev. Men man kan anta att Guillou vinner sympatier när han förklarar hur synd det är om honom som är utsatt för ett drev.

Wanja Lundby-Wedin däremot, utsattes de facto för ett drev. Rapporteringen pågick länge, många medier var inblandade, och vinklarna var ofta snarlika. Ofta saknades också uttalanden från henne i det som skrevs. I ungefär var fjärde artikel citerades hon. Den stora skillnaden mot ett ”klassiskt drev” var att hon inte avgick.

VÄRT ATT REFLEKTERA över är: varför avgick hon inte?

Här finns såklart inget enskilt rätt svar, men några saker spelade förmodligen in.

Drevet hade sin utgångspunkt i något som hade med Wanja Lundby-Wedins arbete att göra. Därmed fick aldrig bevakningen ett privat fokus – vilket förmodligen gjorde att hon orkade med den och inte knäcktes helt, som andra politiker gjort efter närgångna drev.

En annan faktor är att Wanja Lundby-Wedin tidigt bestämde sig för att inte avgå som LO-ordförande så länge hon hade medlemmarnas förtroende och stöd. Hon upplevde aldrig att hon tappade deras förtroende, och såg därför ingen anledning till att avgå.

Det är också viktigt att veta att Wanja Lundby-Wedin har ett väldigt starkt stöd inom arbetarrörelsen, och att det därför krävs mycket för att rubba henne ur sin position.

Vissa andra politiker som varit utsatta för drev har inte haft samma stöd.

Till exempel avgick Maria Borelius och Cecilia Stegö Chilò under den så kallade ministerkrisen, men ingen av dem hade någon tidigare politisk karriär att luta sig tillbaka på, de hade således inget tungt stöd inifrån den egna kretsen, vilket förmodligen var en betydande del i deras avgång.

Som tidigare nämnts blev Wanja Lundby-Wedin heller aldrig påkommen med några uppenbara lögnar – vilket annars aldrig är bra om man vill sitta kvar på sin post.

MED FACIT I HAND, har vi gjort en djupdykning i ett drev som förutom att Wanja Lundby-Wedin aldrig avgick, passar perfekt in i den så kallade drevmallen.

Det här var en förhållandevis juste bevakning, som inte tappade sitt ursprungsfokus. Wanja klandrades aldrig i sin roll som privatperson.

Det finns fler områden på samma ämne som är intressanta för framtida forskning. Som större studie vore det intressant att försöka undersöka hur klass och/eller kön påverkar hur stort ett drev blir och vilken karaktär det får.

Det vore även intressant att på något sätt se vilka efterdyningar ett drev får i sociala medier. Till exempel: vad skrevs om Wanja Lundby-Wedin på bloggar? Hur stor aktivitet blev det i ”Avgå Wanja”-grupperna på Facebook?

VI HAR FUNDERAT MYCKET kring drev. Vi har konstaterat att granskningen, som ofta är inledningen till ett drev, kan sägas vara en förutsättning för en fungerande demokrati, och så länge granskningen inte går för långt och blir av allt för privat karaktär, så är den både legitim och bra. Men man måste alltid också försöka se det ur den utsattes perspektiv. En jakt på en person för jaktens skull kan aldrig vara motiverad.

REDAKTIONEN

Referenser

Referenser, artikel för artikel.

Inledning

¹ Nord 2001:8

Vad är ett drev?

¹ Nilsson 2004: 18

² Sabato 1993: 6

³ Nord 2001: 26

⁴ Nilsson 2004: 97

⁵ Strömbäck 2000: 258

⁶ Strömbäck 2000: 259

⁷ Nilsson 2004: 78

⁸ Nilsson 2004: 72

⁹ Nilsson 2004: 156

Det perfekta drevet

¹ Berkowitz 1997: 335-337

² Strömbäck 2000: 157-158

Vi har läst det förut

¹ Thompson 2000: 63-65

² Aftonbladet 24/3 2009: Vägrar be om ursäkt

³ Dagens Nyheter 25/3 2009: LO-basen sitter i 24 styrelser samtidigt

⁴ Thompson 2000: 24

När det privata blir offentligt

¹ Eliasson 2009: 15

² Eliasson 2009: 26

³ Eliasson 2009: 23

⁴ Eliasson 2009: 22

⁵ Eliasson 2009: 21

⁶ Eliasson 2009: 17

⁷ Friman mfl. 2007: 5, 9

⁸ Expressen 21/10 2006: ”En riktig mamma vill vara med sina barn”

Var går gränsen?

¹ Expressen 14/10 1995: Mona och moralen

Att arbeta under ett drev

¹ Berkowitz 1997: 362-363

² Berkowitz 1997: 373-374

³ Löfgren Nilsson 1999: 174

⁴ Nord 2001: 26

⁵ Löfgren Nilsson 1999: 192

Olika ledarstilar ger skillnad i tidningen

¹ Löfgren Nilsson 1999: 139

² Löfgren Nilsson 1999: 158

³ Löfgren Nilsson 1999: 153

⁴ Löfgren Nilsson 1999: 153

⁵ Löfgren Nilsson 1999: 158

⁶ Löfgren Nilsson 1999: 153

Den ständiga jakten på citat

¹ Strömbäck 2009: 155-162

² Thompsson 2000: 101-103

Drev slutar ofta med avgång

¹ Nord 2001: 3-7

² Nord 2001: 26

³ Sjölin 2001: 3

⁴ Sjölin 2001: 4-6

⁵ Nord 2001: 47-49

⁶ Einarsson & Laurin 2006: 25-26

”Nu jävlar avgår hon”

¹ Eliasson 2009: 22

Arbetsrapport

Två sidor av drevet

Magnus Carlsson, Fanny Gustavsson & Joanna Wahlsten

Göteborgs Universitet –
Institutionen för journalistik, medier och kommunikation
Journalistprogrammet, journalistikgranskning
HT-09
Handledare: Britt Börjesson

Abstract

TITLE: Two sides of the witch-hunt journalism

AUTHORS: Carlsson Magnus, Gustavsson Fanny & Wahlsten Joanna

UNIVERSITY: University of Gothenburg, the Department of Journalism, media and communication

COURSE: Journalistic Review, 15 etcs, Autumn-09

Purpose:

To get a picture of the media hypo of the AMF-scandal and the media witch hunt of Wanja Lundby-Wedin in spring 2009. Foremost we wanted to examine how the journalistic work is affected and changed during a media witch hunt or political scandal. We also wanted to examine what journalists think about their articles and about being part of a media hunt. Likewise we wanted to examine whether or not there is a difference in the coverage between newspapers and tabloids.

Method:

Quantitative content analysis of two morning newspapers and two tabloids (Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen & Svenska Dagbladet). A total of 274 articles have been analyzed covering the whole scandal and media coverage. We also made complementary interviews with involved reporters and editors in chief.

Earlier research has been done about witch-hunt journalism in general and certain previous political scandals, but not about the journalistic work behind them. Therefore our starting point was definitions of the concept “witch-hunt journalism/ attacked journalism”, research about the media influence and structure, as well as papers about previous political scandals.

Main results:

Our results show that the picture of Wanja Lundby-Wedin in the papers was relatively balanced. The coverage was mainly about her as a public person. Lundby-Wedin was quoted in one third of the articles about her. Why she is not quoted more is something Wanja Lundby-Wedin and the journalists argue about.

On the basis of our interviews we have understood that the everyday work-situation within the editorial staff does not change remarkably during a media witch-hunt, apart from the fact that there is a new atmosphere within the staff. However it is most likely that the staff will be grouped together and work with the media hypo jointly, parallel with their ordinary tasks. On an “ordinary working day” most journalists work independently.

The main difference between morning newspapers and tabloids is that the tabloids have much more fierce angles. A result of this is more demands of Lundby-Wedin’s resignation in the press, and a tendency to write more about the private person rather than the public. There is also a much harsher working-environment at the tabloids, with a stronger hierarchy.

Syfte

Syftet med undersökningen är att få en bild av medierapporteringen kring AMF-skandalen och drevet mot Wanja Lundby-Wedin under våren 2009. Framförallt vill vi undersöka hur det journalistiska arbetet påverkas och förändras under ett mediedrev samt hur journalisterna tänker kring det som publiceras. Likaså vill vi undersöka om det, som många hävdar, finns en skillnad mellan morgon- och kvällstidningar och deras drevrapportering.

Motivering

Då mediedrev är relativt vanligt förekommande i våra svenska medier och påverkar den bild allmänheten får av våra politiker tycker vi att det är ytterst intressant att granska dem som så hårt granskar makthavarna. Det är också viktigt att få en helhet av den bild som medierna tillsammans skapar av den utsatte och om man kan se en skillnad mellan de tidningar vi granskat, både i metod och framställning.

Frågeställningar

- Hur såg medierapporteringen ut under drevet mot Wanja Lundby-Wedin?
- Finns det en skillnad i rapporteringen mellan kvälls- och morgonpress?
- Hur ser det redaktionella arbetet ut under tiden som drevet pågår?

Undersökningen

Vår undersökning har delats upp i två delar. Dels har vi gjort en kvantitativ textanalys av fyra tidningar (Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Expressen och Aftonbladet) under drevets period. Dels har vi intervjuat berörda journalister och redaktionschefer (läs mer i metod och urval & avgränsning).

Metod

Vi insåg snabbt att vi skulle behöva använda oss av två metoder, textanalys och intervjuer.

Genom en kvantitativ innehållsanalys hoppades vi på att få en bra bild av den rapportering som varit. Genom att undersöka ett flertal variabler (se bifogat kodschema med definitioner) kunde vi se vilken bild som de analyserade tidningarna gett sina läsare. Vi har bland annat undersökt vem som varit huvudperson i texterna, om det kommit fram något nytt, om det funnits avgångskrav i texterna, vem som kommit till tals och hur stor plats man gett artiklarna och dess bilder.

En problematik med vår kvantitativa innehållsanalys är att det givetvis kan vara svårt att avgöra exempelvis hur starka avgångskraven är, eller om en nyhet verkligen är ny eller inte. Likaså har vi insett problematiken med att dra konkreta slutsatser av exempelvis citatstatistiken. Bland annat Thomas Mattson kritiserade detta då han menar att antalet artiklar huvudpersonen är citerad i beror på tidningens redigering, och att siffrorna därför inte alltid säger något. Men vi menar att det trots detta är av intresse då mängden artiklar en tidning har i förhållande till hur man redigerar, ofta jämnar ut statistiken och gör den någorlunda rättvis.

Vi har försökt att diskutera fram lösningar och vara konsekventa i vår kodning.

Den kvantitativa innehållsanalysen gav endast svar på två av våra frågeställningar, det vill säga vilken rapportering det varit i media och hur denna skiljer sig mellan morgon- och kvällstidningar. För att få en bild av hur det ser ut på redaktionerna gjorde vi därför intervjuer med journalister och någon ansvarig på respektive tidning. Detta gav oss svar på hur man arbetat och varför, samt vad man själva anser om ett mediedrev som detta. Journalisterna valdes ut efter innehållsanalysen, då vi kunde avgöra vilka som rapporterat mest från händelsen och därför kändes relevanta. Vårt kvantitativa resultat blev en grund till intervjuerna. Vi gjorde intervjuerna var för sig, men utgick ifrån snarlika frågor.

I början av granskningen var delar av gruppen osäkra på huruvida vi eventuellt skulle missa en bit av den journalistiska processen eftersom vi endast skulle ha resultat av textanalysen och intervjuerna, men ingenting däremellan. Efter diskussioner med vår handledare avfärdades detta och nu, med facit i hand, anser vi att vi fått med hela processen då den täcktes när vi la samman våra resultat.

Urval & avgränsning

Totalt har vi analyserat 274 artiklar. De tidningar vi analyserat är Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen och Svenska Dagbladet. Vi valde ut dessa efter en kortare provkodning då den visade att de andra stora svenska tidningarna (Sydsvenskan, Göteborgsposten mfl) tagit det mesta av sitt material från TT. Eftersom de då inte arbetat redaktionellt med delar av sitt material tyckte vi inte det var av intresse att analysera dem. Vi tyckte också det var lämpligt att ha två mor-

gontidningar och två kvällstidningar för att enklare kunna jämföra mängden material vi analyserat.

Vi bestämde oss för att avgränsa vårt material till en period från den 21 mars tills den 6 juni då drevet till stor del hade dött ut och EU-valet kom att dominera svenska medier. Dagens Industri publicerade visserligen sitt avslöjande om AMF-chefernas bonus redan den 14 mars, men vi satte vår start en vecka senare eftersom fokus då övergick till Wanja Lundby-Wedin. Eftersom vårt arbete syftar till att få en bild av hur hon skildrades i media började vi alltså här.

Vi avgränsade oss till att inte ha med TV och radio av tre anledningar. För det första ville vi granska skillnaderna mellan morgon- och kvällstidningar och deras redaktioner, för det andra ville vi granska just dessa medier med ett vinstsyfte (snarare än SR och SVT som inte behöver publicera stora rubriker på samma sätt) och för det tredje ville vi avgränsa oss för att inte hamna i tidsnöd (utan vi gör hellre ett ordentligt material på mindre än ett halvfärdigt på mer).

Avgränsningarna gav oss en lagom arbetsmängd att arbeta med. Vi tycker att det gav oss en bra kvantitativ bild, samtidigt som kodningen tog inte för lång tid, utan vi kunde fokusera på andra delar av vårt arbete.

Vi tycker inte att begränsningarna gav oss några direkta konsekvenser i vår generaliserbarhet. Givetvis kan vi inte generalisera vårt resultat över alla svenska medier, men detta hade även vid fler analyserade tidningar varit problematiskt, då alla drev ser någorlunda olika ut. Däremot tycker vi att det ger oss en bra grund att stå på för att svara på vår frågeställning om skillnaden mellan morgon- och kvällstidningar eftersom vi nu har analyserat de största tidningarna.

Vi valde från början att inte analysera drevet utifrån vare sig en kön- eller klassaspekt. Detta på grund av att vi anser att det är en egen analys, som man då måste ge mycket utrymme. Det hade vi varken plats till eller tid för. Dessutom kändes det, som nämnts i arbetet, irrelevant för just det här drevet.

Målgrupp

Vi tycker att mediemagasinet är intressant för journalister, politiker, krishanterare och andra människor som arbetar med media. Därför tycker vi att en tänkbar publicering är exempelvis bilaga till Journalisten eller Medievärlden, men även att vissa delar av granskningen skulle platsa som en bilaga till Fokus.

Arbetsfördelning

Vi har till största del arbetat tillsammans, fast med uppdelade arbetsuppgifter för att vara så effektiva som möjligt.

Innehållsanalysen delade vi upp så rättvist vi kunde, det vill säga att vi först kodade varsin tidning och sedan hjälptes åt med den sista.

Likaså har vi försökt att dela upp litteraturläsning på bästa möjliga sätt, där vi tidigt satte upp mål för hur mycket som skulle vara läst, och tills när. Sedan har vi uppdaterat varandra med vad vi läst. Givetvis fick vi alla komplettera med läsning inför de artiklar var och en skulle skriva.

Vi valde att åka upp till Stockholm tillsammans, men göra intervjuerna var för sig. Detta då de flesta var under samma dag. Alla transkriberade sina respektive intervjuer så att de andra kunde använda sig av dem. Intervju med Wanja Lundby-Wedin gjordes av två av gruppmedlemmarna, då den kändes så pass viktig.

När vi bestämt vilka artiklar vårt magasin skulle innehålla så delade vi upp dem. Vi försökte beräkna vilken tid respektive artikel skulle ta och hur stora de skulle bli så att arbetsbördan skulle bli lika för alla. Vi har även skrivit ett par artiklar och krönikor tillsammans. (Se bylines för uppdelning). Efter varje färdigskrivna artikel har de andra gruppmedlemmarna läst igenom den och gett synpunkter.

Redigeringen delade vi upp men då några uppslag tog längre tid att redigera än andra hjälptes vi åt med de som inte var klara.

I det stora hela tycker vi att arbetsfördelningen och samarbetet har gått mycket bra.

Problem

Arbetet har gått bra och vi har stött på ytterst få problem. Det har nästan varit så att vi oroat oss just för att de oroande momenten har saknats.

De problem vi haft har dock varit att Clarence Frenker (journalisten som gjorde den felaktiga intervjun) inte ville ställa upp på en intervju. Dock har vi efter rådgivning med vår handledare bestämt att trots detta namnge honom, något även Clarence sa att vi kunde göra.

Aftonbladets samhällsredaktions chef Lena Mellin var också en av dem vi ville fått en intervju med, men hon har tyvärr varit bortrest och upptagen.

Vi har även haft problem med bilder till magasinet, eftersom några av oss glömde ta bilder under intervjuerna. Detta har vi försökt lösa på bästa möjliga sätt, bland annat med flera faxsimil och genom att kontakta fotografer.

Ett problem är också att drev är något som är svårt, för att inte säga omöjligt, att mäta. Från exempelvis Thomas Mattsson har vi fått höra att man inte kan mäta något sådant med ett mått som ”antal artiklar”, för det är något som varierar helt beroende på hur man redigerar.

Referenslista

Skriftliga källor

Refererade:

- Berkowitz, Dan. (1997). *Social Meanings of News*. California, USA. Sage Publications Inc.
- Bourdieu, Pierre. (1998). *Om televisionen*. Stockholm. Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Löfgren Nilsson, Monica. (1999). *På Bladet, Kuriren & Allehanda – om journalistiska ideal och organiseringsprinciper i den redaktionella vardagen*. Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet.
- Nilsson, Joakim. (2004). *Offentlighetens tribunal – drevkarlar och demokrati*. Licentiat. Lund. Statsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet.
- Nord, Lars. (2001). *Statsråden och dreven – Raineraffären 1983 och Freivaldsaffären 2000*. Rapport från Stiftelsen Institutet för mediestudier.
- Thompson, John B. (2000). *Political Scandal – Power and visibility in the media age*. Cornwall, Great Britain. Polity Press.
- Sabato, Larry J. (1993). *Feeding Frenzy – how attack journalism has transformed American politics*. New York, USA. Free Press.
- Sjölin, Mats. (2001). *Pressen, demokratin och rättstaten*. Växjö. Forskningsrapport vid Växjö
- Strömbäck, Jesper. (2000). *Makt och medier – En bok om samspelet mellan medborgarna, medierna och de politiska makt-havarna*. Lund. Studentlitteratur.

Icke refererade:

- Allern, Sigurd & Pollack, Ester. (2009). *Skandalenes Markedsplass – Politikk, moral og mediedrev*. Bergen, Norge. Fagbokforlaget.
- Asp, Kent. (1986). *Mäktiga Massmedier*. Stockholm. Förlaget Akademilitteratur AB.
- Thompson, John B. (2001). *Medierna och moderniteten*. Uddevalla. Bokförlaget Daidalos AB.
- Strömbäck, Jesper. (2009). *Makt, medier och samhälle*. Kristianstad. SNS Förlag.

Studentuppsatser

Refererade:

- Eliasson, Kristin. (2009). *Som privat eller professionell? – en uppsats om medias gestaltning av aktörerna i ministerkrisen 2006*. Lund. Kandidatuppsats, Statsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet.
- Einarsson, Malin & Laurin, Magnus. (2006). *Mediedreven kring fyra svenska toppolitiker – en studie av hur mediernas granskningsfunktion riskerar att mynna ut i en avskedande makt*. Lund. L2-uppsats, Statsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet.

Icke refererade:

- Friman, Christopher, Jungert, Linnea & Sidung, Erik. (2007). *Schenbart – en tidning om drev och politiska skandaler i allmänhet och Schenström-affären i synnerhet*. Göteborg. Projektarbete på JMG vid Göteborgs universitet.
- Juslin, Kajsa. (2007). *I centrum för media – en analys av mediedrevet mot Lars Danielsson*. Halmstad. Kandidatuppsats, sektionen för Hälsa och Samhälle vid högskolan i Halmstad.

Artiklar

- Aftonbladet 24/3 2009: *Vägrar be om ursäkt*. Karlsson, Per.
- Dagens Nyheter 25/3 2009: *LO-basen sitter i 24 styrelser samtidigt*. Eriksson, Hasse & Hedenborg, Virve.
- Expressens ledarsida 14/10 1995: *Mona och moralen*.
- Expressen 21/10 2006: *En riktig mamma vill vara med sina barn*. Skugge, Linda.

Muntliga källor

Refererade:

- Almgren Jan**, journalist på Svenska Dagbladet, intervju den 4/11-09. Tel nr: 08 – 13 55 22 E-mail: jan.almgren@svd.se
- Bergin Erik**, chef för Näringslivdelen på Svenska Dagbladet, intervju den 4/11-09. Tel nr: 08 – 13 55 29 E-mail: erik.bergin@svd.se
- Buskas Eva**, journalist på Aftonbladet, intervju den 4/11-09. Tel nr: 070-347 26 13
E-mail: eva.buskas@aftonbladet.se

Crofts Maria, journalist på Dagens Nyheter, intervju den 4/11-09. Tel nr: 08 - 738 10 00 E-mail: maria.crofts@dn.se
Jakobsson Cecilia, journalist på Dagens Nyheter, intervju den 4/11-09. Tel nr: 08 - 738 19 63 E-mail: cecilia.jakobsson@dn.se
Larsson Mats J, dåvarande nyhetschef på Dagens Nyheter, intervju den 5/11-09. Tel nr: 070 - 624 11 80 E-mail: matsj.larssonw@dn.se
Lundby-Wedin Wanja, LO-ordförande, intervju den 24/11-09. Kontakta Kristina Mårtensson (planeringsansvarig på LO), tel nr: 070 - 315 26 92 E-mail: kristina.martensson@lo.se
Mattsson Thomas, chefredaktör på Expressen, intervju den 28/10-09 . Tel nr: 070 - 72 88 2538 E-mail: thomas.mattsson@expressen.se
Nord Lars, medieforskare, intervju den 13/11-09. Tel nr: 060 - 14 86 25 E-mail: lars.nord@miun.se
Ronge Paul, PR-konsult/krishanterare, intervju den 13/11-09. Tel nr: 070 - 571 64 74 E-mail: paul@rongekom.se
Ölander Micke, journalist på Expressen, intervju den 3/11-09. Tel nr: 08 - 738 30 00 E-mail: micke.olander@expressen.se

Icke refererade:

Frenker, Clarence, dåvarande journalist på Expressen, telefonsamtal den 18/11-09 då han avböjde att medverka. Tel nr: 070 - 748 48 48 E-mail: clarence.frenker@metro.se
Nordlund, Anders, dåvarande biträdande chefredaktör för ekonomiavdelningen på Dagens Nyheter, intervju den 11/11-09. Tel nr: 070 - 624 97 73 E-mail: anders.nordlund@dn.se

Bilder

- Förstasidan: Tomas Oneborg, fotograf på Svenska Dagbladet: bild och tillstånd fått av fotografen och ansvarig på SvD:s fotodesk (Joakim Ståhl) den 3/12-09
- s. 5: fotoakuten.se (sida där man får ta och använda bilder för publicering)
- s. 17: Pressbil från LO, tillstånd för publicering av Johan Hall, pressekreterare på LO, den 30/11-09
- s. 19: Fotografi av Björn Wanhatalo: bild och tillstånd fått av fotografen den 27/11-09. Vi har även dubbelkollat avtal med Scanpix som godkänt detta.
- Faksimil (s. 13, 15, 27, 30-35) tagna ur Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen och Svenska Dagbladet.
- s. 21: Hämtade från Socialdemokraternas flickr efter tillstånd av Fredrik Kornebäck
- s. 22-23 bilder från Wikipedia Commons (sida där man får ta och använda bilder för publicering)
- s. 12, 14-15, 24-25, 35: Pressbilder av intervjuade, fått av de intervjuade själva, tidningarnas fotodesk, press ansvarig eller pressbilder
- s. 28-29: Fotografi av Tomas Oneborg, fotograf på Svenska Dagbladet: bild och tillstånd fått av fotografen och ansvarig på SvD:s fotodesk (Stefan Gustavsson & Joakim Ståhl) den 2/12-09

Bilagor

Bilaga 1: Kodschema

Bilaga 2: Definitioner och motiveringar till kodschema

Bilaga 1: Kodschema

V1. Tidning

- 1: Expressen
- 2: Aftonbladet
- 3: DN
- 4: SvD

V2. Datum

Skrivs i format ÅÅMMDD

V3. Artikelnummer

- Expressen: 1001 och löpande uppåt
- Aftonbladet: 2001 och löpande uppåt
- DN: 3001 och löpande uppåt
- SvD: 4001 och löpande uppåt

V4. Kön på skribent

- 1: Kvinna/ kvinnor
- 2: Man/ män
- 3: Flera reportrar, blandade kön
- 4: Ingen uttalad (ledare)
- 5: TT/ nyhetsbyrå
- 6: TT av kvinnlig journalist
- 7: TT av manlig journalist
- 0: Går ej att avgöra

V5. Typ av artikel

- 1: Nyhetsartikel
- 2: Ledare
- 3: Krönika
- 4: Ledarkrönika
- 5: Debattartikel
- 6: Notis
- 7: Kultursidorna
- 0: Går ej att avgöra
- 99: Övriga

V6. Storlek

- 1: Notis/ enspaltare
- 2: Mindre än en halv sida
- 3: En halv till en sida
- 4: Över en sida

V7. Bildtyp

- 1: Wanja ensam
- 2: Wanja och övrig person/personer

- 3: Christer Elmehagen
- 5: Faksimil
- 7: Illustration
- 99: Annan/ övriga
- 0: Ingen bild

V8. Huvudperson

- 1: Wanja Lundby-Wedin
- 2: Christer Elmehagen
- 99: Annan/ övriga
- 0: Ingen huvudperson/huvudperson oklart

V9. Är ämnet av offentlig eller privat karaktär?

- 1: Yrkessammanhang
- 2: Privat sammanhang
- 0: Går ej att avgöra

V10. Kommer huvudpersonen till tals?

- 1: Ja
- 2: Får chansen att uttala sig men avböjer
- 3: Sökt men inte nådd
- 4: Refererad från annan media/pressmeddelande
- 5: Nej
- 0: Ingen huvudperson/ huvudperson oklar

V11. Vem kommer mest till tals i pratminut?

- 1: Wanja Lundby-Wedin
- 2: Christer Elmehagen
- 3: Allianspolitiker
- 4: Rödgrön politiker
- 5: Medie-/PR-expert
- 6: Akademiker
- 7: "Vanligt folk"
- 8: Göran Tunhammar
- 9: Annan styrelseledamot
- 10: Fackkollegor
- 12. Anonym källa
- 14: Presstalesman/ kvinna
- 99. Övriga
- 0: Ingen uttalar sig

V12. Kommer någon ny fakta/ har det hänt något nytt i utvecklingen kring Wanja, AMF eller LO?

- 1: Ja
- 2: Nej
- 0: Oklart

V13. Avgångskrav?

- 1: Ja, från skribenten
- 2: Ja, från rödgrön politiker
- 3: Ja, från allianspolitiker
- 4: Ja, från "vanligt folk"
- 5: Ja, från fackperson
- 6: Ja, på ledarplats
- 7: Nej
- 8: Otydligt/ inte i klartext

V14. Finns artikeln med på förstasidan?

- 1: Topp eller huvudplacering
- 2: Puffat på kanten
- 4: Nej

Bilaga 2: Kodschema - Motivering & definitioner

V1. Tidning

För att kunna skilja på de olika tidningarna och det redaktionella arbetet mellan dem har vi valt att koda ut vilken tidning artiklarna tillhör.

V2. Datum

För att kunna se när det skrevs olika typer av artiklar, och när det skrevs mest, har vi valt att ange datum för publicering i vårt kodschema.

V3. Artikelnummer

V4. Kön på skribent

För att ha möjlighet att tyda huruvida det finns en skillnad på skribenternas kön mellan de olika tidningarna likaså om olika kön skriver olika typer av artiklar har vi med denna variabel. *TT/ nyhetsbyrå* anges när TT står som reporter. *TT av kvinnlig respektive manlig journalist* anges när skribentens namn är utsatt. *Går ej att avgöra* innebär att skribenten skriver under pseudonym. Det bör dock tilläggas att något resultat av denna variabel inte har använts i vårt arbete då det inte gav något resultat som visade på att skribentens kön påverkade bevakningen.

V5. Typ av artikel

Artikeltyp är med i kodschemat för att vi ska kunna avgöra vilken typ som är mest vanligt förekommande, men också i vilken artikeltyp som till exempel avgångskrav är vanligast.

Nyhetsartikel är en vanlig nyhetsartikel. *Ledare* är en ledare publicerad på ledarsidan utan namn. *Krönika* är en åsiktstext publicerad var som helst i tidningen. *Ledarkrönika* är en krönika publicerad på ledarsida, med utsatt skribent. *Debattartikel* är en debatterande åsiktsartikel publicerad på debattsidorna. *Notis* innebär en kortare artikel. *Kultursidorna* innebär nyhetsmaterial och åsiktsmaterial publicerat på kultursidorna. *Går ej att avgöra* innebär att materialets typ av olika anledningar inte går att bedöma. Något om varför insändare inte är med?

V6. Storlek

För att kunna tyda hur stor del artikeln fått i tidningen har vi mätt dess utrymme på sidorna. De bilder som hör till artikeln räknas med i bedömningen. Vid uppslag på flera artiklar har bilderna räknats in på huvudartikeln (om dessa publicerats bredvid varandra).

Notis/ enspaltare är artiklar i notisformat eller med endast en spalt. *Mindre än en halv sida* är de artiklar som är större än en notis men mindre än en halv sida. *En halv sida till en sida* är de som är allt från en halv sida till en sida stora medan *över en sida* är de artiklar som rymmer mer än en sida.

V7. Bildtyp

För att kunna stärka tidningarnas nyhetsprioritering (eller inte) av en artikel har vi kodat bilderna. Vår provkodning visade att de mest vanligt förekommande bildtyperna var *Wanja själv/ Wanja med andra personer* och *Christer Elmehagen*. Likaså har vi kodat *faksimil, illustrationer, ingen bild* och *annan/ övriga bilder*.

V8. Huvudperson

För att kunna se vem eller vad som flest artiklar handlar om har vi bland annat kodat huvudperson. *Wanja*

Lundby-Wedin innebär att Wanja, i sin offentliga eller privata roll, är huvudpersonen. *Christer Elmehagen* innebär att artikeln främst handlar om honom. *Annan/ övriga* innebär att artikeln handlar om andra personer. *Ingen huvudperson/ huvudperson oklar* innebär att artikeln inte har en huvudperson, till exempel att den handlar om hela LO/ AMF eller att huvudpersonen inte går att avgöra, till exempel om vinkeln är oklar eller om artikeln fokuserar på flera olika personer.

V9. Är ämnet av offentlig eller privat karaktär

Denna variabel har vi för att kunna se huruvida artikeln är vinklad på huvudpersonens yrkes- eller privata roll. De artiklar som handlar om personens yrkesroll eller andra yrkesrelaterade sammanhang kodas som *ämnen av offentlig karaktär*. Alltså artiklar som ifrågasätter och diskuterar personen eller händelsen utifrån dennes offentliga sysslor. Artiklar av *privat karaktär* kan till exempelvis handla om semestrar eller familjeförhållande. *Går ej att avgöra* innebär att det är svårt att tolka om artikelns huvudperson skildras i ett yrkessammanhang eller ej.

V10. Kommer huvudpersonen till tals?

Resultaten av denna variabel kan bland annat ge oss en bild av hur ensidig och eventuellt onyanserad rapporteringen var, och hur den skiljer sig mellan tidningarna. *Ja* innebär helt enkelt att den tidigare angivna (V8) huvudpersonen är citerad i artikeln. Medan *får chansen att uttala sig men avböjer* och *sökt med inte nådd* innebär att det i artikeln är utskrivet att man sökt huvudpersonen men denna avböjt/ inte svarat. *Refereras från annan media/ pressmeddelande* innebär att journalisten på andra sätt citerat huvudpersonen. *Nej* betyder inget uttalande alls. Någon annan kan dock ha uttalat sig, se nedan (V11).

Vi är medvetna om komplikationerna i att koda pratminus på detta sätt då en del tidningar publicerar flera artiklar om samma händelse på ett uppslag, men endast låter huvudpersonen komma till tals i en av dem. Men vi tycker ändå att det är relevant att undersöka.

V11. Vem kommer mest till tals i pratminus?

För att kunna se vem som till störst del citeras i de olika artiklarna, och därmed bland annat kunna tolka om man visat båda sidor av en händelse eller inte, har vi valt att koda vem som främst kommer till tals i de olika artiklarna. När flera personer förekommer har vi valt den som är citerad mest och vid lika många pratminus har vi valt den som citerats först i artikeln. De variabler vi har med är de vi efter vår provkodning ansåg var mest förekommande, t ex annan styrelseledamot eller fackkollega.

V.12 Kommer någon ny fakta/har det hänt något nytt i utvecklingen kring Wanja, AMF eller LO?

Eftersom vi genom vårt kodschema och vår analys vill kunna se utvecklingen och arbetet kring AMF-skandalen har vi valt att tolka de så kallat nya händelserna i tidningarna. Med ny fakta eller händelse menar vi något som det inte tidigare skrivits om i tidningen. Denna variabel räknas tidning för tidning, således kan en viss händelse vara "ny" i alla de fyra tidningarna. Men en artikel klassas sällan som "ny" i till exempel ledare och krönikor, eftersom det oftast redan skrivits om dem i en nyhetsartikel. För att en händelse ska klassas som "ny" ska det dessutom hänt något mer eller mindre märkvärdt, och det räcker inte med att man har en ny person citerad (så länge denna inte kommer med "ny" fakta).

V.13 Avgångskrav

Eftersom en av våra teser är att avgångskrav i media spelar en viktig roll till om en person väljer att avgå eller ej har vi detta som en variabel. Eftersom vi tycker det är viktigt att se huruvida det är tidningen/ artikelförfattaren som kräver avgång eller någon som har kommit till tals i artikeln har vi valt att särskilja dessa.

V.14 Finns artikeln med på förstasidan?

För att återigen kunna se hur pass stor nyhet tidningen har ansett att en viss händelse/artikel är, har vi valt att koda förstasideplacering. *Topp eller huvudplacering* innebär att artikeln har haft en stor del av förstasidan, alternativt en av de viktigaste platserna på den. *Puffat på kanten* innebär att artikeln varit puffat på en mindre plats på förstasidan med ett mindre blickfång.